RNI NO. MAHMAR/2020/84035

Sachin Sir's English Speaking
Its 100% guaranteed course
सबसे आसान तरीकेसे अंग्रेजी बोलना सिखानेके लियेही हम जाने जाते है।
9028851719

BAHUJAN SAURABHA
बहुजन सौरभ

उपलब्ध आहे!
मिस्त्री, टाइल्स फिटर, पेंटर, कारपेंटर, प्लंबर इत्यादीसाठी खालील नंबर वर संपर्क करावा.
संपर्क मो. 8482839451

गुरुवार, २७ नोव्हेंबर २०२५ | वर्ष : ५ | अंक : २४८ | दैनिक | किंमत : ₹५/-
Thuesday, 27 November 2025 | Year : 5 | Issue : 248 | Daily | Rate: Rs. 5/-

नागपुरात उभा राहिला भारतातील पहिला 'संविधान चौक'!

नागपूरच्या परिवर्तनयात्रेची तेजस्वी कहाणी

संविधान चौक नामकरणाचा फलक लावताना नागपुरातील आंबेडकरी कार्यकर्त्यांसह नरेश वाहाणे.

नागपूर : क्रांतीभूमी, धम्मभूमी आणि दीक्षाभूमी म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या नागपूरच्या मध्यवर्ती भागातील ऐतिहासिक आरबीआय चौकाचे 'संविधान चौकात' झालेले रूपांतर ही केवळ नामांतराची घटना नसून सामाजिक-जागृतीच्या चळवळीला नवी उभारी देणारी क्रांतिकथा आहे. महाराष्ट्राच्या उपराजधानीत, देशाच्या मध्यबिंदूवर उभा असलेला 'संविधान चौक' हा भारतातील (बहुतेक) पहिला आणि अद्वितीय असा संविधानाला वाहिलेला सार्वजनिक स्तंभ आहे. नागपूरचे आरबीआय चौक हे रिझर्व्ह बँक, विधानभवन, मॉरिस कॉलेज आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या भव्य पुतळ्यामुळे राजकीय-सामाजिक आंदोलनांचे केंद्रस्थान राहिले आहे. अन्यायग्रस्तांचा आक्रोश, संघर्ष आणि न्यायासाठीचे हुंकार इथूनच उठतात. अशा या क्रांतिभूमितूनच संविधानाचा जागर सुरू झाला. काही संघटना आपापल्या स्तरावर संविधानानिमित्त जनजागृती करीत होत्या. परंतु सन 2005 मध्ये नागपूर जिल्हा परिषदेचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी इ. झेड. खोब्रागडे यांनी संविधानाच्या प्रास्ताविकेचे शाळांमधून सामूहिक वाचन हा 'संविधान ओळख' उपक्रम सुरू केला आणि याला व्यापक स्वरूप आले. याच दिवशी 26 नोव्हेंबर 2005 आरबीआय चौकातून भव्य 'संविधान रॅली' निघाली. त्यानंतर याला लोकचळवळीचे व्यापक स्वरूप येऊ लागले. या जागरामुळे आणि ई.झेड. खोब्रागडे यांच्या पाठपुराव्यामुळे 24 नोव्हेंबर 2008 रोजी महाराष्ट्र शासनाने 26 नोव्हेंबरला 'संविधान दिन' घोषित केले. 26 नोव्हेंबर 2011 रोजी संविधान दिनानिमित्त काढण्यात आलेल्या रॅलीदरम्यान, कवी इ. मो. नारनवरे यांनी 'आरबीआय चौकाचे अनन्य साधारण महत्त्व लक्षात घेऊन या चौकाचे संविधान चौक' असे नामकरण करण्यात यावे, अशी सूचना केली. ही सूचना तिथे उपस्थित असलेल्या डॉ. नितीन राऊत, भदंत विमलकीर्ती गुणसीरी, भदंत सदानंदजी यांच्यासह अनेक ज्येष्ठ नेते व कार्यकर्त्यांनी स्वागताने मान्य केली. नागपूरकरांनीही ती उचलून धरली.

...अन कार्यकर्त्यांनी रात्रभरात उभारला संविधान चौकाचा नामफलक

आरबीआय चौकाचे नाव संविधान चौक करण्याबाबत नागपूरकरांकडून महानगरपालिकेकडे रितसर प्रस्ताव सादर करण्यात आला. महापौरांनी आश्वासन दिले. महापालिकेत संविधान चौक नामकरणाचा ठराव होणार असल्याचे संकेत मिळाले. परंतु निर्णय काही होत नव्हता. पाठपुरावा केल्यानंतरही निर्णय होत नसल्याने नागरिकांमध्ये संतापाची लाट उसळत होती. यातच या चौकाला काही राजकीय नेत्यांचे नाव देणार असल्याच्या चर्चाही उठत होत्या. त्यामुळे लोकांमध्ये अस्वस्थता होती. 22 नोव्हेंबर 2012 रोजी एका कार्यशाळेत यावर चर्चा झाली. ई.झेड. खोब्रागडे यांच्यासह अनेक कार्यकर्ते होते. यात मनपा निर्णय घेत नसेल तर आपणच नामकरण करू, ठरले. कार्यकर्त्यांनी जागा पाहिली. 25 नोव्हेंबर रोजी रात्री नामकरणाचा फलक लावण्याचा निर्णय घेण्यात आला. त्या रात्री रवी शेंडे, नरेश वाहने, राजन वाघमारे, दिवंगत बबन बोंदाडे, बाळू घरडे, सुधीर ढोके, दिलीप पाटील, महिपाल गेडाम, राजू डोंगरे, संघपाल उपरे, दिनेश अंडरसहारे, प्रकाश कुंभे यांच्यासह अनेक कार्यकर्त्यांनी ठरल्यानुसार भला मोठा लोखंडी फलक आणला. मिलिंद भगत यांनी त्यावर संविधान चौक असे नाव लिहून दिले होते. ते सुद्धा सहभागी होते. आरबीआयवर फलक आणला गेला. रोड डिव्हाडरच्या मध्ये खोदून फलक बसवण्यात आला. सिमेंट रेतीने तो पक्का करण्यात आला. अशा प्रकारे रात्रभरात फलक उभा राहिल्या. दुसऱ्या दिवशी संविधान दिनी दूरवरून हा फलक लक्ष वेधून घेत होता. लोकांनी त्याचे स्वागत केले. लोकचळवळीमुळे महानगरपालिका हलली. पुढच्या वर्षी 2013 मध्ये महानगरपालिकेने अधिकृत ठराव करून 'संविधान चौक' हे नाव दिले.

भारतीय संविधानाचा ड्राफ्ट टाईप करणारा ऐतिहासिक टाईपराईटर कुठे आहे?

नागपूर : भारतीय संविधानाचे शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे संविधान सभेचे अध्यक्ष होते. त्या काळात देशाला योग्य असे 'संविधान' देण्याची महत्त्वाची जबाबदारी त्यांनी पार पाडली. हे संविधान ज्या टायपरायटरवर टाइप केले गेले, तो टायपरायटर सध्या नागपुरातील चिचोली येथील शांतिवन मधील डॉ. बाबासाहेबांच्या वस्तु संग्रहालयात जपून ठेवण्यात आला आहे. याशिवाय बाबासाहेबांशी संबंधित इतर अनेक वस्तुही येथे संग्रहित आहे. या सर्वांचे दर्शन घेण्यासाठी लाखोंच्या संख्येने नागरिक शांतिवनला भेट देतात.

संविधानाची मूळ प्रत नागपूरच्या दीक्षाभूमीला...

नागपूर : महामानव डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी लिहिलेले भारतीय संविधान हे जगभरातील देशासाठी प्रेरक मानले जाते. अमलात आणल्यापासून त्यात अनेक सुधारणा झाल्या आहेत व हीच लवचिक विशेषत: त्यात आहे. मात्र, त्यावेळी संसदेत अनेक दिवस चर्चा करून तयार झालेली संविधानाची मूळ प्रत देशासाठी महत्त्वाचा दस्तावेज होय. ही दुर्मीळ मूळ प्रत भारतीय संसदेसह देशात काही निवडक ठिकाणीच ठेवली आहे. तो मान नागपूरच्या दीक्षाभूमीलाही मिळाला आहे. बाबासाहेबांचे विश्वासू दादासाहेब गायकवाड यांनी ही प्रत त्यावेळी दीक्षाभूमीला भेट दिली होती, जी आजही येथे संग्रही आहे.

वॉक फॉर संविधानाला प्रचंड प्रतिसाद

नागपूर : 26 नोव्हेंबर या संविधान दिनाच्या निमित्ताने संविधान फाउंडेशन, युवा ग्रॅज्युएट फोरम, सम्यक थिएटर आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हेल्थ ऑर्गनायझेशन (बाहो) यांच्या संयुक्त विद्यमाने वॉक फॉर संविधानचे यशस्वी आयोजन केले गेले. यात कबिरा कान्हेंट आणि सेंटर प्राव्हिडेंस स्कूलचे विद्यार्थी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, अण्णा भाऊ साठे, राजश्री शाहू महाराज, सिंधू सपकाळ, बिरसा मुंडा यांची लक्षवेधक वेशभूषा करून आले होते तर बाकीचे विद्यार्थी वेगवेगळ्या राज्यांची पारंपरिक वेशभूषा करून आले होते. महाराष्ट्र, गुजरात, छत्तीसगड, नागालँड, पंजाब या राज्यांच्या वेशभूषेमध्ये आलेल्या महिलांनी रॅलीची शोभा वाढवली.

कार्यक्रमाची सुरुवात रंजना सुरजुसे यांनी संविधानाचे प्रास्ताविक वाचन करून केले. कार्यक्रमाचे संचालन पल्लवी वानखेडे यांनी केले प्रस्ताविक अतुल खोब्रागडे यांनी केले. गेल्या सात वर्षांपासून होत असलेल्या वॉक फॉर संविधान मागची संकल्पना त्यांनी थोडक्यात स्पष्ट केली. माजी सनदी अधिकारी ई.झेड. खोब्रागडे यांनी आपल्या भाषणात भारतीय संविधानाचे महत्त्व स्पष्ट केले. आज ज्या पद्धतीने संविधानाची उपेक्षा

केली जात आहे यावर त्यांनी चिंता व्यक्त केली. देशात सध्याच्या स्थितीत नागरिकांच्या मुलभूत हक्कांवर गदा आणण्याचे प्रयत्न आपण हाणून पाडले पाहिजेत. देशात ओबीसी, आदिवासी, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमातींच्या आरक्षणावर घाला घालण्याचे प्रकार वाढले आहेत. यावर आळा घालायचा असेल तर आपण आपल्या संवैधानिक अधिकारांप्रती नेहमी जागरूक राहणे गरजेचे आहे असे विचार त्यांनी आपल्या छोटेखानी भाषणात मांडले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हेल्थ ऑर्गनायझेशन (बाहो)चे अध्यक्ष असलेले डॉ. सुशांत मेश्राम, डॉ. बी.एस. गेडाम, इंजि. अनिल रामटेके, रेखा खोब्रागडे यांनी संविधान दिनानिमित्त शुभेच्छा दिल्या. आभार प्रदर्शन धर्मानंद मनवर यांनी केले. डॉ. महेंद्र कुमार मेश्राम, दिपक निरंजन, विजय बेले, डी.डी. गोंडाणे, यांनी कार्यक्रम यशस्वीतेसाठी प्रयत्न केले. कार्यक्रमाला नागरिकांची प्रचंड उपस्थिती होती.

26/11 अतिरेकी हल्ल्याला 17 वर्षे पूर्ण

मुंबईतील 26/11 दहशतवादी हल्ल्याला 17 वर्षं पूर्ण

मुंबई : छत्रपती शिवाजी महाराज टर्मिनससह (सीएसएमटी) मुंबईतील इतर ठिकाणी 26 नोव्हेंबर 2008 रोजी झालेल्या अतिरेकी हल्ल्याला 17 वर्षे उलटूनही उपनगरी आणि लांब पल्ल्याच्या रेल्वे स्थानकांवरील सुरक्षा व्यवस्था अद्यापही अपुरीच आहे. महत्त्वाच्या सीएसएमटी स्टेशनवर एकही बॉडी स्कॅनर नाही. तर, बॅग तपासणीसाठी फक्त एकमेव स्कॅनर कार्यरत आहे. सुरक्षा व्यवस्थेच्या या बेपर्वा वृत्तीमुळे आश्चर्य व्यक्त करण्यात येत आहे. सीएसएमटीवरून दररोज सुमारे 8 लाख जण प्रवास करतात. या ठिकाणी आरपीएफ आणि जीआरपीचे पथक परिसरात तैनात असले तरी प्रवाशांच्या बॅगा किंवा व्यक्तिगत तपासणीची कोणतीही प्रभावी यंत्रणा नसल्याने सुरक्षा धोके कायम आहेत. प्रवाशांच्या मते, दिल्लीत झालेल्या अलीकडच्या बॉम्बस्फोटाच्या पार्श्वभूमीवर दोन दिवस सुरक्षा वाढवली गेली होती; मात्र, त्यानंतर पुन्हा निष्काळजीपणा दिसून आला. पश्चिम रेल्वेच्या मुंबई सेंट्रल टर्मिनसवर असलेले बॅगेज स्कॅनर गेल्या काही दिवसांपासून बंद असून, स्टेशनवर प्रवाशांची तपासणी होतच नाही. अशा परिस्थितीत प्रवाशांच्या सुरक्षेबाबत प्रशासन किती जागरूक आहे, असा प्रश्न उपस्थित होत आहे. देशाची आर्थिक राजधानी मुंबईवरील 26/11 च्या दहशतवादी हल्ल्याला बुधवारी सतरा वर्षे पूर्ण होत आहे. पण कालानुरूप केलेल्या उपाययोजनांमुळे मुंबई पोलिस अशा हल्ल्यांनर तोंड देण्यासाठी सज्ज आहे. तसेच याच पार्श्वभूमीवर कोणतीही अनुचित घटना घडू नये यासाठी खबरदारीचा उपाय म्हणून मुंबई पोलिसांनी शहरात कडेकोट बंदोबस्त ठेवला आहे.

ॲड. प्रकाश आंबेडकर यांच्या जाहीर सभेला उत्स्फूर्त प्रतिसाद

मुंबई : वंचित बहुजन आघाडीचे राष्ट्रीय अध्यक्ष ॲड. प्रकाश बाळासाहेब आंबेडकर यांच्या नेतृत्वाखाली आज मुंबईत आयोजित जाहीर सभेला जनसागर उसळला. सामाजिक न्याय, संविधानिक मूल्यांचे रक्षण आणि महाराष्ट्राच्या राजकीय भवितव्याबाबत निर्णायक संदेश देत ही सभा उत्स्फूर्त प्रतिसादात पार पडली. सभेला प्रचंड गर्दी होताच कार्यक्रमस्थळी उत्साहाचे वातावरण निर्माण झाले. विविध जिल्ह्यांतून युवक, महिला, कामगार, विद्यार्थी आणि बहुजन समाजातील घटक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते. ॲड. आंबेडकरांचे भाषण 'संविधान व लोकशाही वाचवण्याचा निर्धारआपल्या दमदार भाषणात ॲड. प्रकाश आंबेडकर म्हणाले की 'आज देशात लोकशाही धोक्यात आहे. संविधानिक हक्कांसाठी उभे राहणारा प्रत्येक नागरिक हा आमचा सैनिक आहे. सत्ता कोणाचीही असो संविधानावरील आघात हा आम्ही कधीही सहन करणार नाही. त्यांनी बेरोजगारी, महागाई, आरक्षण, ओबीसी जनगणना, शेतकरी कर्जमाफी, आरोग्य व शिक्षण क्षेत्रातील संकट यावर सरकारची कडक शब्दांत समीक्षा केली. यावेळी त्यांनी सरकार बदलण्याची नव्हे तर व्यवस्थाच बदलण्याची गरज अधोरेखित केली. 'जय भीम!', 'वंचितचा जयजयकार!', 'संविधान बचाव, देश बचाव!' या घोषणांनी परिसर दुमदुमला. युवकांच्या सहभागाने वातावरण भारावून गेले.

महत्त्वाच्या बातम्या

संविधान दिनानिमित्त भाजप साधला निशाणा

लखनऊ : समाजवादी पक्षाचे प्रमुख अखिलेश यादव म्हणाले, 'येथे आपण पाहतो की भाजपने संविधान दिन साजरा केला आणि त्यांनी बाबा साहेब आंबेडकरांनी दिलेल्या संविधानाचे सर्वात मोठे नुकसान केले आहे. सरांच्या बहाण्याने ते (भाजप) कोट्यवधी लोकांना त्यांच्या मतदानाच्या अधिकारापासून वंचित ठेवू इच्छितात. उत्तर प्रदेशात कोट्यवधी लोक राहतात. जेव्हा आपला मतदानाचा अधिकार संरक्षित असेल तेव्हाच संविधान मजबूत होईल.' समाजवादी पक्षाचे (सपा) प्रमुख अखिलेश यादव यांनी संविधान दिनानिमित्त भारतीय जनता पक्षावर (भाजप) निशाणा साधला आणि संविधानाच्या मूल्यांचे रक्षण करण्याची गरज यावर भर दिला.

जय हिंद आणि वंदे मातरम या घोषणांबद्दल मुख्यमंत्री ममता यांना प्रश्न

कोलकाता : पश्चिम बंगालच्या मुख्यमंत्री ममता बॅनर्जी यांनी राज्यसभेने जारी केलेल्या एका बुलेटिनवर तीव्र प्रतिक्रिया व्यक्त केली आहे, ज्यामध्ये सभागृहात धन्यवाद, धन्यम, जय हिंद, वंदे मातरम किंवा इतर कोणत्याही घोषणा देण्यास मनाई आहे. मुख्यमंत्री ममता बॅनर्जी यांना वंदे मातरम आणि जय हिंद बद्दल विचारले असता त्यांनी सांगितले की, 'आम्ही ते का म्हणणार नाही? आम्ही बंगालीमध्ये जय बांगला म्हणतो. आम्ही वंदे मातरम म्हणतो. हा आमचा स्वातंत्र्यांचा नारा आहे. हा आमचा राष्ट्रगीत आहे. जय हिंद हा नेताजींचा (सुभाषचंद्र बोस) नारा आहे. आम्ही त्यासाठी लढलो. हा आमच्या देशाचा नारा आहे. जो कोणी त्याच्याशी टक्कर देईल त्याला चिरडून टाकले जाईल.'

सरकारी तिजोरीवर ताण, ठेकेदारांचे अद्यापही 19 हजार कोटी देणे

मुंबई : कंत्राटदारांची मोठ्या प्रमाणावर थकबाकी राहिल्याने आंदोलनाचा पवित्रा घेतला होता. अखेर सरकारकडून रस्ते, पूल, सरकारी कार्यालये, शासकीय इमारतींची उभारणी तसेच देखभाल दुरुस्तीपोटी थकलेली देयके कंत्राटदारांना अदा करण्यात आली आहेत. आतापर्यंत 20 हजार कोटी रुपयांची देयके देण्यात आली असून अद्यापही जवळपास 19 हजार कोटी रुपयांची देयके थकीत आहेत. ही देयकेही दिली जाणार असून हिवाळी अधिवेशनात सादर करण्यात येणाऱ्या पुरवणी मागण्यांत 10 हजार कोटींची पुरवणी मागणी सादर करण्यात येणार आहे .निवडणुकांच्या तोंडावर जाहीर करण्यात आलेल्या लोकप्रिय घोषणांमुळे सरकारी तिजोरीवर मोठ्या प्रमाणात ताण येत होता. एकट्या लाडक्या बहीणीसाठी 45 हजार कोटींचा भार सरकारला उचलावा लागत आहे. परिणामी याचा ताण सर्वच सरकारी खर्चावर आला असून कंत्राटदारांची मोठ्या प्रमाणावर देयके रखडली होती.

मतदार यादीतून 14 लाख नावे वगळली जातील...

कोलकाता : बंगालमध्ये 14 लाख मतदारांची नावे वगळण्यात येणार आहेत. बंगालमध्ये 4 नोव्हेंबर 2025 रोजी विशेष सघन पुनरावृत्ती सुरू करण्यात आली. मतदार यादीच्या विशेष सघन पुनरावृत्तीमध्ये आतापर्यंत किमान 14 लाख मतदार वगळण्यात आले आहेत असा अंदाज आहे. तथापि, ही आकडेवारी निवडणूक आयोगावर आधारित आहे. बंगालमध्ये किमान 14 लाख मतदारांची नावे मसुदा यादीतून गहाळ आहेत. घरोघरी जाऊन फॉर्म वाटप करताना आणि पूर्ण झालेले फॉर्म गोळा करताना बूथ-स्तरीय अधिकाऱ्यांनी ही माहिती मिळवली. 24 नोव्हेंबर रोजी हा आकडा 10 लाख होता आणि बुधवारपर्यंत तो 14 लाख झाला होता. यापैकी अंदाजे 670,000 मतदार मृतावस्थेत आढळले आहेत. याव्यतिरिक्त, अनेक बनावट, हस्तांतरित आणि बेपत्ता मतदार आहेत. अनेक लोकांची नावे एकापेक्षा जास्त बूथवर नोंदणीकृत आहेत. सर्व फॉर्म डिजिटायझेशन झाल्यानंतरच हटवलेल्या नावांची खरी संख्या कळेल. दरम्यान, ममता बॅनर्जी यांच्या भविष्याबद्दल प्रश्न उपस्थित केले जात आहेत

जगाची न्यायव्यवस्था भारताकडून शिकते : अनेक देशांतील न्यायाधीश

नवी दिल्ली : या वर्षी भारताच्या सर्वोच्च न्यायालयात संविधान दिनाचा सोहळा आंतरराष्ट्रीय चर्चेचा विषय बनला, ज्यामध्ये विविध देशांचे सरन्यायाधीश आणि वरिष्ठ न्यायाधीश उपस्थित होते. सर्वोच्च न्यायालयात झालेल्या या कार्यक्रमात परदेशातील न्यायिक प्रतिनिधींनी केवळ न्यायालयीन कामकाजाचे बारकाईने निरीक्षण केले नाही तर भारताच्या कायदेशीर परंपरा आणि संवैधानिक ताकदीचे उघडपणे कौतुक केले. बुधवारी झालेल्या कार्यक्रमात सरन्यायाधीश सूर्यकांत यांनी सर्व पाहुण्यांचे स्वागत केले. संविधान दिनानिमित्त, परदेशी न्यायाधीशांनी सर्वोच्च न्यायालयाच्या कामकाजाचे निरीक्षण केले आणि भारताच्या न्यायव्यवस्थेचे वर्णन जगातील सर्वात मजबूत मॉडेलपैकी एक म्हणून केले. या कार्यक्रमाला भूतान, केनिया, मॉरिशस आणि श्रीलंकेचे मुख्य न्यायाधीश उपस्थित होते. सरन्यायाधीश सूर्यकांत म्हणाले की, हा प्रसंग ऐतिहासिक होता, कारण राष्ट्रपती देखील या कार्यक्रमाला उपस्थित होते. सॉलिसिटर जनरल तुषार मेहता आणि वरिष्ठ वकील कपिल सिब्बल यांनीही परदेशी पाहुण्यांचे स्वागत केले आणि भारतीय न्यायव्यवस्थेची प्रतिष्ठा अधोरेखित केली. 1949 मध्ये भारतीय संविधान स्वीकारल्याच्या स्मरणार्थ दरवर्षी 26 नोव्हेंबर रोजी संविधान दिन, ज्याला अनेक देशांचे सर्वोच्च न्यायाधीश सर्वोच्च न्यायालयात एकत्र उपस्थित होते

मॉरिशसच्या पहिल्या महिला मुख्य न्यायाधीश रेहाना बीबी मुंगली-गुलबुल यांनी भारताच्या न्यायालयीन व्याख्यांना त्यांच्या देशाच्या कायदेशीर व्यवस्थेचा एक महत्वाचा आधारस्तंभ म्हणून वर्णन केले. त्या म्हणाल्या की भारताचे निकाल मॉरिशसच्या न्यायालयांना दिशा देतात. **केनियाच्या** मुख्य न्यायाधीश मार्था के. कूम म्हणाल्या की त्यांचा देश भारताच्या कायदेशीर वारशापासून आणि न्यायिक पद्धतींपासून सतत शिकत असतो. कायद्याचे राज्य मजबूत करण्यासाठी भारतासोबत भागीदारी सुरू ठेवण्याबद्दल त्यांनी सांगितले. दिल्ली विद्यापीठाच्या कॅम्पस लॉ सेंटरचे माजी विद्यार्थी **भूतानचे** मुख्य न्यायाधीश लियोन्पो नोर्बू त्शेरिंग यांनी भारताचे वर्णन 'अत्यंत कार्यक्षम, व्यावसायिक आणि संसाधनांनी समृद्ध देश' असे केले. त्यांनी नमूद केले की भारतीय संविधानात 106 सुधारणा झाल्या आहेत, तरीही त्याची मूलभूत रचना अबाधित आहे. **श्रीलंकेच्या** मुख्य न्यायाधीश प्रीती पद्मन सुरसेना यांनी दोन्ही देशांमधील कायदेशीर आणि सांस्कृतिक समानतेवर प्रकाश टाकत सांगितले की भारत आणि श्रीलंका न्याय आणि परंपरांच्या सामायिक मूल्यांनी बांधलेले आहेत. भारतीय न्यायव्यवस्थेच्या आंतरराष्ट्रीय विश्वासार्हतेवर भर देत, ज्येष्ठ वकील **राकेश द्विवेदी** यांनी परदेशी न्यायाधीशांचे स्वागत केले, भारत आणि हे देश वसाहतवादी इतिहास आणि स्वातंत्र्यलढ्याच्या आठवणी सामायिक करतात असे नमूद केले. ते म्हणाले की भारताचे संविधान आणि न्यायिक मार्ग जगभरातील अनेक देशांसाठी प्रेरणास्त्रोत आहेत. सर्वोच्च न्यायालयात परदेशी न्यायाधीशांची उपस्थिती केवळ न्यायिक सहकार्य मजबूत करत नाही तर जागतिक न्यायव्यवस्थेत भारताची वाढती भूमिका देखील अधोरेखित करते.

मनुस्मृतीवरून खरगे यांचा भाजप आणि संघावर तीव्र हल्ला

नवी दिल्ली : काँग्रेसचे राष्ट्रीय अध्यक्ष मल्लिकार्जुन खरगे यांनी 75 व्या संविधान दिनानिमित्त म्हटले आहे की, 'संविधान दिनानिमित्त सर्व देशवासीयांना हार्दिक शुभेच्छा. बाबासाहेब आंबेडकर आणि पंडित नेहरू यांनी संविधान सभेसह असा भारत निर्माण केला जिथे लोकशाही सर्वोपरि आहे. समाजवाद आणि धर्मनिरपेक्षता ही भारताची ओळख बनली आहे, परंतु आज ही ओळख धोक्यात आहे. आरएसएसचा आदर्श मनुस्मृती आहे. आजची विडंबना अशी आहे की संविधानापेक्षा मनुस्मृतीवर अधिक विश्वास ठेवणारे आता सत्तेत आल्यानंतर संविधानाला आपलेसे करण्याचा प्रयत्न करीत आहेत.'

काँग्रेसचे राष्ट्रीय अध्यक्ष मल्लिकार्जुन खरगे यांनी 75 व्या संविधान दिनानिमित्त देशवासीयांना हार्दिक शुभेच्छा दिल्या आणि भारतीय संविधानाला राष्ट्राची जीवनरेखा म्हणून वर्णन केले, जे आपल्या पूर्वजांनी मोठ्या प्रयत्नांनी आणि काळजीने तयार केले. ते म्हणाले की संविधान भारतातील प्रत्येक व्यक्तीला सक्षम करते आणि गरीब आणि दुर्बलांचा आवाज आहे. खर्गे यांनी यावर भर दिला की संविधान सामाजिक, आर्थिक आणि राजकीय अधिकारांची हमी देते आणि भारताला एक सार्वभौम, समाजवादी, धर्मनिरपेक्ष, लोकशाही प्रजासत्ताक बनवते. या ऐतिहासिक प्रसंगी, त्यांनी संविधान सभेचे कौतुक केले आणि त्यांच्या सदस्यांच्या दूरदृष्टी आणि शहाणपणाचे स्मरण केले आणि त्यांच्या प्रचंड योगदानाबद्दल कृतज्ञता व्यक्त केली. तथापि, त्यांनी चिंता व्यक्त केली की संविधान अजूनही धोक्यात आहे आणि ते भविष्यातील पिढ्यांसाठी जतन केले पाहिजे. खर्गे यांनी यावर भर दिला की संविधान स्वीकारल्याच्या 75 व्या वर्षी, भारताच्या अंतर्निहित तत्वज्ञानाचे रक्षण करण्यासाठीचा संघर्ष राष्ट्रीय चळवळीच्या काळात होता तसाच पुन्हा जिवंत आणि जागृत केला पाहिजे.

सोलापूरमध्ये निघाला संविधान बचाव महामोर्चा

संवादमित्र महेश गायकवाड,

सोलापूर : सोलापूरमध्ये प्रचंड मोठा संविधान बचाव महामोर्चा काढण्यात आला. हा मोर्चा न्यू बुधवार पेठ येथील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर उद्यान येथून काढण्यात आला दुपारी मोर्चास सुरवात झाली. या मोर्चाला अगोदरच काँग्रेसने जाहीर पाठिंबा दिला होता. खासदार प्रणिती शिंदे यांच्या मार्गदर्शनाखाली चेतनभाऊ नरोटे यांच्या नेतृत्वात शेकडो कार्यकर्त्यांनी यास महामोर्चात सहभाग घेतला होता. भाजपाचा संविधान बदलण्याचा कुटील डाव असल्याचा आरोप याप्रसंगी बोलतांना काँग्रेसचे शहर अध्यक्ष चेतन नरोटे यांनी केला. सोलापू येथील संविधान बचाव समिती, सोलापूरच्या वतीने आज काढण्यात आलेल्या महामोर्चात काँग्रेस पक्षाने मोठ्या ताकदीने सहभाग नोंदवत जाहीर पाठिंबा दर्शविला. महामोर्चात माजी आमदार नरसय्या आडम मास्तर, अशोक जानराव, सुभान बनसोडे, जनार्दन शिंदे, राजाभाऊ सोनकांबळे, सच्चिनंद व्हटकर, अशोक आगवणे, रॉकी बंगाळे, गौतम मसालखांब, धर्मेंद्र चंदनशिंवे, मिलिंद प्रक्षाळे यांच्यासह इतर सामाजिक आणि राजकीय संघटनेचे पदाधिकारी कार्यकर्ते सहभागी झाले होते. '*संविधानाच्या रक्षणासाठी काँग्रेस पक्ष कटिबद्ध आहे, कारण संविधान हीच आपली ढाल आणि हीच आपली संजीवनी आहे,*' असे काँग्रेसचे शहराध्यक्ष चेतनभाऊ नरोटे यांनी आज महामोर्च्यात बोलतांना स्पष्ट केले. संविधान वाचवण्यासाठी संघर्ष अनिवार्य आहे आणि हा लढा आम्ही थांबवणार नाही.'

महामोर्चाचा उद्देश संविधानाची अखंडता, सामाजिक न्याय, समता आणि अधिकारांचे संरक्षण याबाबत जनजागृती करणे हा होता. या महामोर्चात चेतनभाऊ नरोटे, संजय हेमगड्डी, अरिफ शेख, सुशिला आबुटे, रियाज हुंडेकरी, प्रमिला तुपलंवडे, श्रीशैल रणधिरे, जुबेरभाई कुरेशी, देविदास गायकवाड, ॲड. केशव इंगळे, मधुकर आठवले, रॉकी बंगाळे, संजय गायकवाड, सागर उबाळे, बंटी चंदनशिवे, गौतम मसालखांब, संध्या काळे, संघमित्रा चौधरी, डॉ. मीना गायकवाड, सुभाष वाघमारे, माया कांबळे, लता सोनकांबळे, युवराज जाधव, वाहिद बिजापूरे, लक्ष्मीकांत साका, तिरुपती परकीपडंला, मोहसीन महेंद्रीकर राजेंद्र, शिरकुल माजी, हारून शेख, शोएब महागामी, एजाज बागवान, ज्ञानेश्वर जाधव, इम्तियाज यादगिर, सुमन जाधव, शुभांगी लिंगराज, सलीम शेख, निशा मरोड, छाया हिरवटे, मुमताज तांबोळी रेखा बिनेकर, रोहिणी गायकवाड अनिता भालेराव, मल्लेश सूर्यवंशी, आप्पा सलगर शिवाजी साळुंखे, मल्लेश सूर्यवंशी, नागनाथ शावणे, समीर बिजापूरे, पप्पू गारे, संजय गायकवाड, बालाजी जाधव, सुनील डोळ्से, सन्नी जाधव, सुनीता गायकवाड, उमेश गाडे, साई शिंदे आदी पदाधिकारी, कार्यकर्ते उपस्थित होते.

बहुजन सौरभ संपादकीय

नवतरुणांनो, उद्योगात या!

भारत आज जगातील सर्वात वेगाने प्रगती करणाऱ्या राष्ट्रांमध्ये गणला जातो. लोकसंख्या झपाट्याने वाढते आहे आणि त्याच अनुषंगाने गरजांची व्याप्तीही प्रचंड वाढली आहे. या वाढत्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी उद्योजक निर्माण होणे ही काळाची अत्यावश्यक गरज आहे. हे सत्य जितके स्पष्ट, तितके दुर्लक्षित. शासकीय नोकऱ्यांची मर्यादित संख्या, अस्थिर रोजगार आणि वाढती स्पर्धा पाहता, नोकरी मागणाऱ्या नव्हे तर नोकरी देणाऱ्या तरुणांची फळी निर्माण होणे ही आजची तीव्र गरज आहे. स्वप्न पाहणारा प्रत्येक तरुण जर धैर्याने उद्योग क्षेत्रात उतरला, तर 100 एकर जागा, 100 कोटींचा टर्नओव्हर आणि 100 वर्ष टिकणारा उद्योग हे स्वप्न अशक्य नाही. यासाठी समाज, जात, परिस्थिती किंवा भौगोलिक अडथळे महत्त्वाचे नाहीत, महत्त्वाची आहेत जिद्द, आत्मविश्वास आणि कठोर परिश्रमाची तयारी. संकटांमध्ये संधी, इतिहास प्रेरणा देतो.

संविधानाच्या 75 वर्षांच्या वाटचालीत देशाने अनेक संकटांना तोंड दिले आहे. बेरोजगारी, उत्पन्नाची अस्थिरता, बाजारातील स्पर्धा, नैसर्गिक संकटे आणि असमान प्रणाली, ही वास्तव परिस्थिती आहे. परंतु संकटे म्हणजे शेवट नव्हे तर सुरुवात करण्याची नवीन संधी. इतिहासाचा एक पान पाहिले तरी समजते की ब्रिटिश काळात चंद्रपूर जिल्ह्यातील अस्पृश्य समाजाने व्यापार क्षेत्रात उतरून स्वतःची ओळख निर्माण केली. आजही गोल बाजारातील दुकाने त्या संघर्षाची आणि यशाची साक्ष देतात. हा इतिहास आजच्या तरुणांना स्पष्ट सांगतो की, अडथळे असले तरी यशाला मर्यादा नाहीत. संधी घराच्या दारात उभ्या आहेत. गरज फक्त पुढे येण्याची गरज आहे. भारताकडे जल, जंगल, जमीन, रस्ते आणि रेल्वे यांसारखी विपुल साधनसंपत्ती आहे. वेगवान शहरीकरण, डिजिटल क्रांती आणि नवे बाजारपेठेचे मॉडेल. सर्व काही उद्योजकतेस अनुकूल आहे. गावांचे स्वरूप बदलले आहे. मुख्य रस्त्यावर आलेल्या घरे आज हॉटेल, लॉज, मोटार गॅरेज, दवाखाना, खानावळ, किराणा, घरपोच सेवा, ऑनलाइन मार्केटिंग यासाठी अवसर ठरू शकतात. लहान सुरूवातीचा कमीपणा नाही; मोठेपणा त्या सुरूवातीची दिशा ठरवतो. लघुउद्योजक हे अर्थव्यवस्थेचे खरे रक्तवाहक आहे. आज घराघरात टिफिन सेवा, पापड, लोणची, मसाले, बॅग मॅन्युफॅक्चरिंग, हस्तकला, फ्रीलान्सिंग, डिजिटल मार्केटिंग, ऑनलाइन ट्यूशन यासारख्या व्यवसायांनी हजारो कुटुंबांना स्थैर्य दिले आहे. विशेष म्हणजे महिलांनी उद्योजकतेत अभूतपूर्व ताकद दाखवली आहे. लघुउद्योगांना भांडवल कमी लागते, पण बाजार असीम असतो. त्यामुळे तरुणांनी व्यवसायाची भीती न बाळगता त्यामध्ये धाडसाने उतरणे गरजेचे आहे. भविष्याची उद्योग ओळख - जो बदल स्वीकारेल, तोच जिंकेल. आगामी काळात खालील क्षेत्रांमध्ये प्रचंड व्यवसाय संधी निर्माण होत आहेत, डिजिटल मार्केटिंग, ऑनलाइन शिक्षण, ईव्ही (इलेक्ट्रिक व्हेईकल) सेवा. कृषी तंत्रज्ञान, पर्यावरणपूरक पॅकेजिंग, हेल्थकेअर व वेलनेस उद्योग या क्षेत्रात काम करणाऱ्यांसाठी देशांतर्गत तसेच आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठ उघडी आहे. शेतीचे व्यावसायीकरण हा उद्योजकतेचा नवा मार्ग आहे. व्यापारी शेती म्हणजे स्थानिक गरजांसाठी नव्हे तर बाजारपेठेसाठी पिके घेणे. गट शेती, भागधारक पद्धत आणि निर्याताभिमुख उत्पादन - या मॉडेल्सने अनेक शेतकऱ्यांचे जीवन बदलले आहे. सिंदीविहिरी (कारंजा, वर्धा) येथून भाजीपाला परदेशात जातो. हा यशाचा मार्गदर्शक दीप आहे. यशाची गुरुकिल्ली नशिबात नाही, स्वनिर्मितीत आहे. यशाची वाट कधीच सोपी नसते. पण उद्योग हा संघर्षातून घडणारा विजय आहे. व्यवसाय सुरू करण्यापूर्वी व्यवसाय योजना तयार करणे, बाजारपेठेचा अभ्यास, नियंत्रित गुंतवणूक, आर्थिक शिस्त ही चार तत्त्वे अवलंबली तर स्थैर्य मिळते. सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे, वाईट व्यसनांपासून दूर राहणे आणि आयुष्याचे उद्दिष्ट स्पष्ट ठेवणे. उद्योजकता हेच भविष्य आणि ते भविष्य तरुणांच्या हातात आहे. टाटा, बिर्ला, अंबानी, किर्लोस्कर यांसारख्या घराण्यांनी पिढ्यान्‌पिढ्या उद्योगांची परंपरा टिकवून ठेवली. परंतु उद्योग करण्यासाठी घराण्याचा वारसा लागतो, हा विचारच चुकीचा आहे. उद्योगासाठी लागते ते, धैर्य, कौशल्य, दृष्टी आणि सातत्य, आजच्या तरुणांपुढे दोन वाटा आहेत, नोकरीसाठी भटकत बसणे की स्वतःचा व्यवसाय सुरू करून इतरांना रोजगार देणे. निवड तुमची आहे; संधी प्रचंड आहे; यश शक्य आहे. देशाला उद्योजक तरुणांची गरज आहे. आर्थिक स्वातंत्र्य, समाज परिवर्तन आणि राष्ट्रनिर्माणाचा मार्ग उद्योगातूनच जातो. म्हणूनच आवाहन आहे - नवतरुणांनो, उद्योगात या! आपले भविष्य, आपल्या हातात! ■ ■

संविधानाचे शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरच

भारताचे संविधान हा केवळ कागदावर उमटवलेला कायद्यांचा संग्रह नाही. तो भारताच्या लोकशाहीचा श्वास आहे, लाखो अत्याचारितांचा न्यायाचा आवाज आहे, वंचितांच्या आशेचा दिवा आहे, आणि शतकानुशतके दबलेल्या समाजाला दिलेली प्रतिष्ठेची पहिली ओळ आहे. हा दस्तऐवज म्हणजे भारतीय लोकशाहीची पायरी, भारतीय स्वातंत्र्याची दिशा आणि भारतीय समाजव्यवस्थेच्या मुक्तीचा मार्ग आहे. असा अद्वितीय ग्रंथ घडवणारे एकमेव व्यक्तिमत्त्व म्हणजे भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर.

आज काही लोक चुकीच्या समजुतीने किंवा अपूर्ण माहितीवर आधारित म्हणतात की, संविधानाचे मुख्य निर्माता बी. एन. राव होते. पण हे ऐतिहासिक सत्याला छेद देणारे, भ्रम निर्माण करणारे आणि राष्ट्रनिर्मितीचा खरा इतिहास अस्पष्ट करणारे विधान आहे. संविधानाच्या निर्मितीचा प्रत्येक दिवस, प्रत्येक मसुदा, प्रत्येक दुरुस्ती आणि संविधान सभेतील प्रत्येक चर्चा हे एका गोष्टीची साक्ष देतात. भारताचे संविधान जर एखाद्या व्यक्तीने आपल्या हृदयातील भावना आणि आयुष्यभराच्या वेदना यांच्यातून घडवले असेल, तर ते व्यक्तिमत्त्व आहे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर. त्यांच्या आयुष्याची कहाणी म्हणजे दगडांवर कोरलेली ज्वाला. स्वतःवर हजारो अपमानांचे ओझे असतानाही त्यांनी कधीही मानवतेवरचा विश्वास ढळू दिला नाही. म्हणूनच संविधान लिहिताना त्यांनी तर्क, न्याय, समता आणि विवेक यांना केंद्रस्थानी ठेवले. ते फक्त कायदेपंडित नव्हते; ते समाजाचे शल्यचिकित्सक होते. त्यांनी भारतीय समाजाचे जखमेचे ठिकाण ओळखले आणि संविधान हे औषध बनवले. त्यांच्या मनी एकच ध्येय होते, 'हा देश सर्वांचा आहे, सर्वांनी समानतेने जगावे.' 29 ऑगस्ट 1947 रोजी संविधान सभेने मसुदा समिती स्थापन केली आणि संपूर्ण सभागृह एकमताने डॉ. आंबेडकरांचे नाव अध्यक्षपदासाठी मांडले. तेव्हा सभागृहातील सदस्य त्यांच्याबद्दल म्हणाले, "There is none better than Dr. Ambedkar to draft the Constitution."

ही केवळ प्रशंसा नव्हती; ती विश्वासाची, आदराची आणि राष्ट्राच्या जाणीवेची घोषणा होती. सभागृहाने ओळखले की भारताला संविधान देण्याचे काम त्या व्यक्तीला द्यावे ज्याने स्वतः दुःखाचे अंधार अनुभवले, पण समाजाला उजेडाचा मार्ग दाखवला.

मसुदा समितीत सात सदस्य होते :- डॉ. आंबेडकर, अय्यंगार, अय्यर, मुंशी, सादुल्लाह, मित्तल आणि खैतान. पण हे सात सदस्य नेहमी उपस्थित होते का? नाही. बी. एल. मित्तल यांनी लवकरच राजीनामा दिला. खैतान यांच्या निधनामुळे त्यांची जागा बदलावी लागली. सादुल्लाह अनेकदा अनुपस्थित राहिले. अय्यंगार आणि मुंशी चर्चा करत, पण मसुदा लिहिण्याचे काम नव्हते. म्हणूनच इतिहास सांगतो, मसुदा समिती जरी सात सदस्यांची दिसली, तरी काम करणारा हात एकच होता, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर. समोर 7,635 दुरुस्त्या होत्या. प्रत्येक दुरुस्ती मागे एक विचार, एक प्रश्न, एक शक्यता आणि कधीकधी एक संघर्ष असायचा. त्या सर्वांचे विश्लेषण करून, कायदेशीर अर्थ लावून, सामाजिक संतुलन राखून आणि भारताच्या भवितव्याची दिशा ठरवून काम करणारा व्यक्ती दिवस-रात्र परिश्रम करत होता. तो होता डॉ. बाबासाहेब. रात्र उशिरापर्यंत मसुदे वाचणे, दुरुस्त्यांची तपासणी करणे, प्रत्येक कलमाचा तर्कशुद्ध पाया तपासणे, ही त्यांची दिनचर्या होती. त्यांचे जीवनच संविधान झाले होते. त्यांचा श्वास संविधानात मिसळला होता. संविधान म्हणजे त्यांचे स्वप्न, त्यांची वेदना, आणि त्यांची श्रद्धा. इतिहासकार ग्रॅनव्हिल ऑस्टिन यांनी का लिहिले असेल, "Indias Constitution is essentially the handiwork of Dr. Ambedkar." कारण त्यांच्या हातातील प्रत्येक शब्द म्हणजे एका समाजाच्या नवनिर्माणाचे सूत्र होते. आता बी. एन. राव यांच्या भूमिकेकडे पाहू. बी. एन. राव हे "Constitutional Advisor" होते. ते सभागृहाचे सदस्य नव्हते. त्यांनी कधीही संविधान सभा चर्चेत भाग घेतला नाही, त्यांनी कधीही कलमांवर भाषण केले नाही, त्यांनी कधीही दुरुस्त्यांवर प्रत्यक्ष चर्चा केली नाही.

अनिल वैद्य
माजी न्यायाधिश
9657758555

12 खंड असलेल्या "Constituent Assembly Debates" मध्ये त्यांचे एकही भाषण आढळत नाही. म्हणूनच त्यांना संविधानाचा 'निर्माता' म्हणणे म्हणजे इतिहासाची दिशाभूल करणे होय. संविधान तयार केले, आकार दिला, मूल्य दिले आकार दिला, तो डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी. जसे विटा आणणारे कामगार असतात, पण घराचा नकाशा, डिझाइन आणि अंतिम रचना आर्किटेक्ट घडवतो, तसेच. संविधानासाठी म्हणून संविधानाचे

वास्तविक निर्माते आंबेडकर. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांसाठी संविधान केवळ कायद्यांचा दस्तऐवज नव्हता; तो सामाजिक न्यायाचा महामंत्र होता. ते म्हणत, "My greatest concern is to protect the interests of the minorities, the depressed classes and all vulnerable sections." हा विचार संविधानाच्या प्रत्येक कलमात ध्वनित होतो. मूलभूत अधिकारांमध्ये त्यांनी समानतेचे दरवाजे उघडले. अस्पृश्यतेवरचा घणाघात संविधानाने केला तो त्यांच्या विचारांच्या जोरावर. राज्यकारभाराचे मार्गदर्शक तत्त्वे, Directive Principles-त्यांच्या समाजवादी आणि मानवतावादी दृष्टिकोनातून जन्माला आली. कलम 32 हे 'संविधानाचे हृदय' त्यांनीच म्हटले, कारण ते नागरिकांना त्यांच्या हक्कासाठी थेट सर्वोच्च न्यायालयाशी संवाद साधण्याचे सामर्थ्य देते. मसुदा समितीचे स्वप्न ते एक हाती पेलत होते. सभागृहातील सदस्य एखाद्या कलमावर शंका उपस्थित करत, तर आंबेडकर उभे राहून त्वरित तर्कसिद्ध, संदर्भनिष्ठ आणि ठाम उत्तर देत. ते भीत नव्हते; ते थकत नव्हते; ते मागे हटत नव्हते. त्यांच्या शब्दांत प्रकाश होता. त्यांच्या उत्तरात समता होती. त्यांच्या विचारात न्याय होता. भारतीय समाजातल्या सर्व दुर्बल, पीडित, अस्पृश्य, वंचित, शोषित लोकांसाठी त्यांनी संविधानात असा पायाभूत पाया रचला की पुढील पिढ्यांना समानतेचे स्वप्न वास्तवात आणणे शक्य व्हावे. म्हणूनच ते म्हणायचे, "Constitution is the only vehicle of social revolution." त्यांनी संविधान लिहिले नाही, ते त्यांनी जगले. संविधानाचा प्रत्येक शब्द म्हणजे त्यांचा श्वास, त्यांची वेदना, त्यांचा आत्मसन्मान. म्हणूनच 25 नोव्हेंबर 1949 रोजी सभागृहात उभे राहून त्यांनी जेव्हा म्हटले, "I am the author of the Constitution as it stands today." तेव्हा भारताने आणि इतिहासाने त्यांच्या कर्तृत्वाला अंतिम शिक्कामोर्तब दिले. आज कोणी म्हणते की संविधानाचे निर्माता राव होते, तर हा इतिहासाचा अपमान आहे. हा त्या व्यक्तीचा अपमान आहे ज्याने आयुष्यभर छळ सहन करूनही संपूर्ण देशाला न्यायाचा दीप दिला. बी. एन. राव यांचे योगदान सल्लागार स्वरूपाचे होते, त्याचा सन्मान असावा. पण संविधानाचे वास्तविक लेखक, मुख्य शिल्पकार, विचारवंत, तत्त्वकार आणि सामाजिक क्रांतीचे शास्त्र म्हणजे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरच. भारताचे संविधान हे त्यांचेच आहे. त्याची भाषा त्यांची आहे. त्यांचे हृदय आहे. कारण त्यांनी संविधान लिहिले आणि म्हणून त्यांना जगाने स्वीकारले आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना कोलंबिया विद्यापीठाने सन 1953 मध्ये दिलेला "Honorary Doctor of Laws – LL.D." हा सन्मान केवळ एक पदवी नव्हता; तो त्यांच्या बौद्धिक सामर्थ्याचा, आधुनिक भारताच्या घडणीत त्यांनी केलेल्या अमूल्य योगदानाचा आणि विशेषतः भारतीय संविधान निर्मितीत त्यांनी निभावलेल्या अद्वितीय भूमिकेचा जागतिक स्वीकार होता. भारताचे संविधान तयार झाल्यानंतर जगभरातील विद्वानांचे, न्यायतज्ज्ञांचे आणि संशोधकांचे लक्ष भारतावर आणि त्याहूनही अधिक त्या संविधानाच्या प्रमुख शिल्पकारावर केंद्रित झाले. म्हणूनच कोलंबिया विद्यापीठाने, जिथे डॉ. बाबासाहेबांनी आपल्या बौद्धिक उंचीची पायाभरणी केली, त्या डॉ. बाबासाहेबांना जगासमोर ओळख करून देताना त्यांच्या विषयी लिहिले, "The framer of the Indian Constitution, one of the greatest social reformers and statesmen of modern India." हा सन्मान म्हणजे जागतिक पातळीवर भारतीय संविधानाचे प्रमुख निर्माता म्हणून त्यांची झालेली औपचारिक घोषणा होती.

क्रमशः ■ ■

महिला संघटनांची सध्या गरज का?

केंद्रसंत तुकडोजी महाराजांनी ग्रामगीतेमधील 'महिलोन्नती' या अध्यायात म्हटले आहे. 'स्त्री पुरुष ही दोन्ही चाके। जरी परस्पर सहाय्यके। तरीच संसाररथ चाले कौतुके। ग्राम होई आदर्श या ओळीनुसार गाव, राज्य आणि देश आदर्श बनवायचा व विकसित करायचा असेल, तर स्त्री-पुरुषांचा-म्हणजेच पती-पत्नींचा-एकमेकांशी उत्कृष्ट संवाद आणि समन्वय असणे आवश्यक आहे. भारत हा पुरुषसत्ताक देश असल्यामुळे आजही स्त्रियांना पुरुषांच्या बरोबरीचा दर्जा पूर्णपणे दिला जात नाही. सिंधू संस्कृतीमध्ये स्त्रीसत्ताक व्यवस्था होती; परंतु आर्यांच्या आगमनानंतर भारतात पुरुषसत्ताक संस्कृती लागू झाली. त्यानंतर स्त्रियांना धार्मिक बंधनांत अडकवण्यात आले आणि त्यांचे अनेक हक्क व अधिकार हिरावण्यात आले.

प्रेमकुमार बोके
मो. 9527912706

परिणामी देशाची अर्धी लोकसंख्या– महिलावर्ग– आपली गुणवत्ता, बुद्धिमत्ता आणि कलागुणांचा विकास करू शकली नाही. देश या कर्तृत्वापासून वंचित राहिला. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी भारताचे संविधान निर्माण केल्यानंतर खऱ्या अर्थाने स्त्रियांना हक्क आणि अधिकार प्राप्त झाले आणि तेव्हापासून स्त्री प्रत्येक क्षेत्रात पुढे येऊ लागली. आज स्त्रियांनी सर्वच क्षेत्रांत आपले वर्चस्व सिद्ध केले असले, तरी तिच्यावरचे अन्याय-अत्याचार पूर्णपणे कमी झालेले नाहीत. अजूनही तिच्याकडे दुय्यमपणे पाहिले जाते. त्यामुळे स्त्रिया संघटित होणे अत्यावश्यक आहे आणि त्यासाठी महिला संघटनांची गरज प्रकर्षाने जाणवते.

हीच गरज ओळखून 25 वर्षांपूर्वी जिजाऊ ब्रिगेड या महिला संघटनेची स्थापना करण्यात आली. या संघटनेद्वारे गावापासून महानगरापर्यंत महिलांना संघटित करून त्यांच्या विरोधातील अन्याय, अत्याचाराविरुद्ध आवाज उठवण्याचे, महिलांना न्याय मिळवून देण्याचे कार्य सातत्याने केले जाते. महिलांच्या समस्या ओळखून त्या शासनदरबारी मांडणे, आवश्यक तेव्हा रस्त्यावर उतरून आंदोलन, मोर्चे काढणे अशा मार्गांनी सरकारवर दबाव निर्माण करणे. या माध्यमातून महिलांचे प्रश्न सोडवण्यासाठी प्रयत्न केले जातात. आज महिला शिक्षित आहेत, पण स्वतःवर होणाऱ्या अन्याय-अत्याचाराविरुद्ध आवाज उठवायला त्या अजूनही संकोच करतात. त्या दुर्बलतेचा प्रसंगी गैरफायदा घेतला जातो. म्हणूनच महिलांचे संघटित असणे अत्यंत आवश्यक आहे. महिला संघटित असल्या की त्यांच्या प्रश्नांना योग्य वाचा मिळते, एकत्रित आवाजाने प्रश्न सोडवणे सुलभ होते. आज जग बदलले आहे; तंत्रज्ञान, विशेषतः AI मुळे जगण्याचे संदर्भ बदलले आहेत. या बदलत्या काळात महिलांच्या प्रगतीचे विषयही बदलत आहेत. अशा वेळी अर्ध्या लोकसंख्येच्या - महिलांच्या - बुद्धिमत्ता, भावना, कौशल्य, कलागुणांना योग्य संधी देणे आवश्यक आहे. महिलांनी सिद्ध केले आहे की त्या कोणत्याही क्षेत्रात पुरुषांपेक्षा कमी नाहीत. तरीसुद्धा अनेक ठिकाणी तिला 'स्त्री' म्हणून कमी लेखले जाते; धार्मिक क्षेत्रातही अजूनही समान हक्क दिले जात नाहीत. तिच्या दिसण्यावर, कपड्यांवर, बोलण्यावरून तिला ट्रोल केले जाते. त्यामुळे जोपर्यंत स्त्रिया संघटित होऊन आपला हक्क सांगून उभ्या राहत नाहीत, तोपर्यंत तिचे दुर्लक्षण कायम राहील. त्यासाठी स्त्री-मुक्तीचा जागर आवश्यक आहे. महिलांच्या प्रश्नांसाठी आवाज उठवणाऱ्या जिजाऊ ब्रिगेडसारख्या संघटनांची जबाबदारी आत्ताच्या काळात अधिक वाढली आहे. बदलत्या काळानुसार कार्यपद्धतीत सुधारणा करून महिलांच्या भावविश्वाचे जतन करण्याची गरज आहे. यासाठी विचारवंत, अभ्यासू महिलांच्या समित्या तयार करून त्यांच्याकडे वेगवेगळे विषय सोपवावेत. त्यावर अभ्यास करून 21 व्या शतकात महिला आणखी कशा प्रगत होतील, त्यांचा सन्मान व सुरक्षा कशी सुनिश्चित होईल. यासाठी उपाययोजना राबवाव्यात. जिजाऊ ब्रिगेडसह सर्व महिला संघटनांनी या दिशेने पुढाकार घ्यावा ही अपेक्षा! ■ ■

गावांचा विकास साधण्यासाठी सरकारला युट्युबरचा ग्राउंड रिपोर्ट वापरता येईल का?

केंद्रग्रामीण भागातून प्रवास करून राज्यातील काही दुर्लक्षित गावांमधील जीवनाचे दस्तऐवजीकरण करणाऱ्या युट्युबर ची वाढती संख्या, त्यांच्या व्हिडिओंमध्ये तुटलेल्या वर्गखोल्यांमध्ये शिकणारी मुले, शौचालये नसलेली कुटुंबे, पिण्याच्या पाण्यासाठी लांब पायी चालणे, जाती-आधारित अलगाव आणि मूलभूत पायाभूत सुविधांचा अभाव दिसून येतो. या क्लिप्स अनेकदा अधिकृत अहवालापेक्षा जास्त लोकांपर्यंत पोहोचतात आणि क्वचितच रेकॉर्ड केल्या जाणाऱ्या समस्यांचे बारकाईने दर्शन देतात. प्रश्न सोपा आहे, योजनांचे वितरण करण्यासाठी सरकार या नियमित ग्राउंड रिपोर्ट्सचा वापर करू शकते का? त्यासाठी एक मजबूत आधार आहे. स्थानिक समस्या समजून घेण्याचा एक जलद मार्ग आहे. अधिकृत सर्वेक्षणांना आणि मर्यादित मनुष्यबळावर अवलंबून असल्यामुळे फार वेळ लागतो. याउलट, डिजिटल निर्मात अर्थात युट्युबर जवळजवळ दररोज गावांना भेट देतात आणि त्यांना जे दिसते ते दाखवतात. त्यांचे फुटेज अनेकदा अशा समस्यांवर प्रकाश टाकतात जे सामान्य चॅनेलद्वारे जिल्हा कार्यालयापर्यंत पोहोचू शकत नाही. जर ही माहिती ट्रॅक केली आणि पडताळली गेली तर ते गहाळ सेवा, जाती-संबंधित चिंता आणि कल्याणकारी कव्हरेजमधील तफावतींसाठी प्रारंभिक संकेत म्हणून काम करू शकते. सरकारी योजनांचे चांगले फायदे जसे एखाद्या गावात शौचालये, शाळेच्या सुविधा किंवा पाण्याची सोय नसल्याचे आढळून आले की, विभाग त्या समस्येला थेट योग्य कार्यक्रमाशी जोडू शकतात. स्वच्छ भारत अंतर्गत शौचालये समाविष्ट केली जाऊ शकतात, कमकुवत शाळा इमारती आणि गहाळ शिक्षकांना समग्र शिक्षा अंतर्गत घेतले जाऊ शकते, पिण्याच्या पाण्याच्या समस्या जल जीवन मिशनशी जोडल्या जाऊ शकतात. सामाजिक तणाव किंवा बहिष्काराचा आढावा जिल्हा प्रशासन पथकांद्वारे घेतला जाऊ शकतो यामुळे अधिकारी जलद कार्य करू शकतात आणि लोकांना त्यांच्यासाठी असलेल्या योजनांशी जोडू शकतात. जिल्हा पातळीवर एक सोपी प्रणाली प्रत्येक जिल्हा एक लहान सेल स्थापन करू शकतात जो या व्हिडिओंचे निरीक्षण करून फील्ड स्टाफद्वारे महत्त्वाच्या प्रकरणांची पडताळणी करू शकतो यामुळे जास्त खर्च न करता जनतेकडून प्रशासनाकडे माहितीचा स्थिर प्रवाह निर्माण होतो हे डिजिटल निर्मात्यांना जबाबदारीने अहवाल देण्यास देखील प्रोत्साहित करते, कारण त्यांच्या कामामुळे खऱ्या सुधारणा होऊ शकतात हे महत्त्वाचे आहे. भारतामध्ये अनेक गावे लोकांच्या नजरेपासून दूर आहेत. जेव्हा युट्युबर त्यांची स्थिती दाखवतात, तेव्हा गरज आणि कृतीमधील अंतर कमी करण्याची संधी बनते. या माहितीचा संरचित पद्धतीने वापर केल्यास विकासाला गती मिळू शकते, पारदर्शकता वाढू शकते आणि कुटुंबांना त्यांना मिळणाऱ्या लाभांचा लाभ मिळण्यास मदत होऊ शकते. समुदाय अहवाल आणि सरकारी प्रतिसाद यांचे संयोजन खरा बदल घडवून आणू शकते. जर त्याचा योग्य वापर केला तर प्रत्येक गावाला ज्या मूलभूत सेवा मिळण्यास पात्र आहे त्या जवळ जाण्यास मदत होऊ शकते. ■ ■

भगवंतजी भगत
मो. 9423788232

आदिवासी माडिया जमातीचा डॉ. कन्ना मडावी

सशासन, प्रशासनात आदिवासी विद्यार्थ्यांना संधी प्राप्त करण्यासाठी स्मरणिका मैलाचा दगड तथा कोणते क्षेत्र निवडावे यासाठी मार्गदर्शनाचे, ज्ञान संवर्धनाचे तथा जतन करण्याचे कार्य 'अस्मिता स्मरणिका'द्वारा भविष्यात होणार आहे. महाराणी विरांगणा दुर्गावती, गढमंडला तथा नागपूर शहराचे निर्माते गोंड राजे बख्तबुलंद शाहचे फोटो(आकर्षक तथा देखणे) प्रेरणादायी असून मा. डॉ. अनुप कुमार यादव, भा. प्र. से. सचिव, मा. हिरालाल सोनवणे, आयुक्त, डॉ. राजेंद्र भारूड भा. प्र. से. आयुक्त यांनी दिलेल्या शुभेच्छापर संदेश महत्वाचा आहे. नागपूर आदिवासी विकास विभागाचे अप्पर आयुक्त मा. रविंद्र एच. ठाकरे, भा. प्र. से. यांची प्रस्तावना आदिवासी विद्यार्थ्यांना सर्वांगिण विकासासाठी महत्वाची ठरणार आहे. शिक्षणाचे महत्व विषद करणारी प्रस्तावना आदिवासी विद्यार्थ्यांना नवी दिशा देण्याचे कार्य करेल. शिक्षणाशिवाय आदिवासी समाजाला पर्याय नाही. स्वातंत्र्यानंतर पहिली पिढी, दुसरी पिढी शिकल्याने अल्प प्रमाणात का होईना अधिकारी, कर्मचारी वर्ग 3, वर्ग 4 मध्ये शासन, प्रशासनात भारतीय संविधानाने आरक्षण कलम 342, 5 वी, 6 वी सूचीन्वये नमूद केल्यामुळे समाजात जागृती निर्माण झाली. आदिवासी समाजसमूह वर्तमानात अगणित संघर्ष करतो आहे. अज्ञान, अंधश्रद्धा आदिवासी समाजात असल्यामुळे आरक्षणाचा लाभ खऱ्या आदिवासींना हवे त्या प्रमाणात घेता आले नाही. खोट्या जातीच्या अतिक्रमाणामुळे घटनादत्त अधिकार असलेल्या खऱ्या आदिवासी समाजावर अन्याय, अत्याचार, बलात्कार एवढेच नव्हे तर मणिपूर सारख्या ठिकाणी आधुनिक विज्ञान युगात आदिवासी कुकी महिलेची नग्न धिंड भारतासारख्या महान राष्ट्राला लज्जास्पद अशी घटना. भारत हा निधर्मी राष्ट्र आहे. धर्मनिरपेक्ष भारतासारख्या महान देशात अमृत महोत्सवी वर्षात देशातील मूळनिवासी, आदिम समाजाच्या समस दिवसेंदिवस वाढत आहेत. खऱ्या आदिवासी समाजाला न्यास कधी मिळणार? हा प्रश्न समस्त भारतीयांना अस्वस्थ करणारा आहे. भारत सरकारचे धोरण सोशल मिडियात स्पष्टपणे दिसून येत नाही. आदिवासी महिलांचे संघर्ष न संपणारे आहे. विज्ञान युगातही न्यायदेवता आंधळी का? न्यायमंदिरातील डोळस दृष्य देवता म्हणजे न्यायाधिश आहेत. न्याय वेळेच्या आत अथवा वेळेची मर्यादा का नाही? उशीरा अथवा वीस वर्षानंतर मिळालेला न्याय हा सुद्धा अन्यायच असतो. न्यायमंदिरात वेळेचे बंधन असावयास हवे, न्यायाची कालमर्यादा ठरावी त्यामुळे सर्वसामान्यात न्यायालयांवर असणारा आस्था, श्रद्धा, विश्वास कायम राहील अन्यथ न्यायमंदिरे, न्यायालये ही फक्त विशिष्ट उच्च वर्गसमूहांची मक्तेदारी होऊ नये. न्यायालये लोकांना वेळेच्या आत न्याय देणारी असावीत, जेणेकरून लोकांचा विश्वास कायम राहील. न्यायालये सर्वसामान्य माणसांची चालते बोलते न्याय देणारी यंत्रणा नसून देवतांपेक्षा न्यायाधिशांना मात्र सन्मान आदरभाव कायम आहे. परंतु न्यायाचे पारडे सर्वसामान्यांपासून विशिष्ट वर्गाकडे झुकते माप असेलत तर कपटकरी कामगार आदिवासी समाजाने न्याय कुणार मागावे? निरपराधी आदिवासी विविध राज्यात मारल्या जातात दहशतवाद, नक्षलवादाच्या नावावर असे का व्हावे? यासाठी शिक्षणाची कास धरावी लागते. म्हणून आदिवासी समाजाने शिक्षणासाठी संघटीत होऊन आपल्या मुला-मुलींना उच्च कोटीचे शिक्षण देण्याचे कर्तव्य जबाबदारीने करावे. ■ ■

आदिवासी अस्तित्व

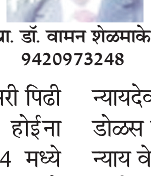

प्रा. डॉ. वामन शेळमाके
9420973248

जगाला पर्यावरण संरक्षणाची नितांत गरज

केंजग विनाशाकडे वाटचाल करीत आहे. पृथ्वीचे संतुलन ढासळत चालले असून पर्यावरण संरक्षणासाठी जगाने एकजुटीने आणि प्रखर इच्छाशक्तीने प्रयत्न करणे अत्यावश्यक झाले आहे. वाढते प्रदूषण रोखण्यासाठी युद्धपातळीवर उपाययोजना होणे ही काळाची गरज आहे. संयुक्त राष्ट्रांनी पर्यावरणाबाबत जागतिक राजकीय व सामाजिक जागृती निर्माण करण्यासाठी 26 नोव्हेंबर 1992 पासून 'विश्व पर्यावरण संरक्षण दिवस' साजरा करण्यास सुरुवात केली. त्यामुळे 26 नोव्हेंबर हा दिवस पर्यावरण संवर्धनाचा जागतिक संदेश देणारा दिवस ठरला आहे.

आज मानवाच्या अतीरेकामुळे मोठ्या प्रमाणात जंगलतोड, खनन, नदीतील बेछूट रेती काढणे तसेच सोने-चांदी, धातू, हिरे, कोळसा व इतर खनिज संपत्तीचे अंधाधुंद उत्खनन सुरू आहे. मानवाने निसर्गाचे मूळच उपटून टाकण्याचा प्रकार सुरू केल्याने पर्यावरणाचे संतुलन गंभीर अवस्थेत पोहोचले आहे. त्यामुळे पृथ्वीतलावरील माणूस, प्राणी व पक्षी भयभीत अवस्थेत जगताना दिसतात.

भारतामध्ये पर्यावरण संरक्षणासाठी 26 मार्च 1974 रोजी गढवालमधील हेनवलघाटी येथे गौरादेवी यांच्या नेतृत्वाखाली 'चिपको आंदोलन' सुरू झाले आणि पर्यावरणसंवर्धनाची एक नवी दिशा निर्माण झाली. स्थल, जल, वायु, आकाश-पाताळ सर्वत्र प्रदूषणाचे थैमान सुरू आहे. पर्यावरण वाचवले तर जलप्रदूषण, वायुप्रदूषण आणि स्थलप्रदूषण यांवर नियंत्रण मिळविणे सहज शक्य होईल. आज इतके प्रदूषण वाढले आहे की अनेक पक्ष्यांचे अस्तित्व धोक्यात आले आहे. जगभरात मोठ्या प्रमाणावर जंगलतोड सुरू असून त्याचा थेट परिणाम पर्यावरणावर होत आहे. वाढती लोकसंख्या देखील पर्यावरणाच्या ऱ्हासाचे एक मूलभूत कारण आहे. वृक्ष हा पर्यावरणाचा आधारस्तंभ आहे, त्याला जल व स्वच्छ वायूची जोड आवश्यक आहे; परंतु हेच घटक प्रदूषित झाल्याने पर्यावरण गंभीर संकटात सापडले आहे. पर्यावरणाच्या ढासळत्या अवस्थेमुळे जगातील 10 लाख प्राणी व वनस्पती प्रजाती नष्ट होण्याच्या मार्गावर असल्याचा इशारा देण्यात येतो. गिधाडासारखे पर्यावरणाचे महत्त्वाचे पक्षीदेखील संपुष्टात येण्याच्या मार्गावर आहेत.

औषधी वनस्पतींचे मोठ्या प्रमाणात होणारे नुकसान ही देखील अत्यंत चिंताजनक बाब आहे. जगभरातील 30टक्के वृक्षप्रजाती नामशेष होण्याच्या मार्गावर असून विविध देशांतील 142 प्रजाती आधीच नष्ट झाल्या आहेत. भारतातील 2603 वृक्षप्रजातींपैकी 469 प्रजाती धोकादायक अवस्थेत आहेत.

जंगल नष्ट झाल्यामुळे वन्यप्राणी अन्नाच्या शोधात शहरात व गावात घुसताना दिसतात आणि त्यामुळे मानवी जीवितहानी वाढत आहे. मानव व वन्यजीव यांच्यातील संघर्षाची स्थिती चिंताजनक बनत आहे. प्लास्टिक हे पर्यावरणाच्या नाशाचे आणखी एक भयानक कारण ठरले आहे. स्वतःच्या स्वार्थासाठी मानवाने निसर्गाचा संपूर्ण ऱ्हास घडवून आणला आहे. आज जगातील प्रदूषण, युद्धसामुग्री, अणुचाचण्या यामुळे पृथ्वी बारूदाच्या ढिगाऱ्यावर बसल्यासारखी परिस्थिती निर्माण झाली आहे. भारताची राजधानी दिल्ली तर प्रदूषणाच्या बाबतीत जगात प्रथम क्रमांकावर असून ती जणू 'गॅसचेंबर' बनल्याची अवस्था आहे. गेल्या काही वर्षांत वाढलेले महाप्रलय, सुनामी, हिमनद्या वितळणे, अती पाऊस, अती उष्णता, अती थंडी, वनवे, भूकंप, ज्वालामुखीचे उद्रेक या सर्व नैसर्गिक आपत्ती पर्यावरणाच्या ऱ्हासामुळेच घडत आहेत हे स्पष्ट आहे. म्हणूनच जगातील सर्व देशांनी वृक्ष लागवडीला प्राधान्य देणे अत्यंत आवश्यक आहे. भारतात शहरांचे सौंदर्यीकरण करण्याच्या नावाखाली होणारी जंगलतोड तातडीने थांबवली पाहिजे. सरकारने 'घर तीथे झाड' ही मोहीम राबवावी.

26 नोव्हेंबर पर्यावरण संरक्षण दिनी प्रत्येकाने आपल्या घरासमोर, अंगणात किंवा कुंडीत तरी एक झाड लावणे ही आजची गरज आहे.

वृक्षलागवडीमुळे गुरांना चारा, पक्षांना निवारा-अन्न, मानवाला फळ-सावली व शुद्ध ऑक्सिजन मिळतो आणि पर्यावरणात आल्हाददायक वातावरण निर्माण होते. नद्या, नाले, तलाव, समुद्र प्रदूषणामुळे जलचर प्राणीही धोक्यात आले आहेत. मोबाईल टॉवरच्या अतिरेकामुळेही पर्यावरणावर प्रतिकूल परिणाम दिसून येतात. संत तुकाराम महाराजांनी साडेतीनशे वर्षांपूर्वीच निसर्गाचे आणि पर्यावरणाचे महत्त्व आपल्या अभंगातून अधोरेखित केले आहे –

'वृक्ष वल्ली आम्हा सोयरी वनचरे,
पक्षी सुस्वरे आळविती'

आज हा संदेश प्रत्यक्ष कृतीत उतरवण्याची वेळ आली आहे. 'पर्यावरण सुरक्षित तर पृथ्वी सुरक्षित; पृथ्वी सुरक्षित तर मानव-प्राणी सुरक्षित.' ही जाणीव प्रत्येकाने मनावर बिंबवून पर्यावरण संवर्धनासाठी ठोस पावले उचलणे अत्यावश्यक आहे. ■ ■

रमेश लांजेवार
मो.– 9921690779

धम्मवलयांकीत पू. भदन्त सत्यशील महाथेरा

मा नवी जीवनाचे अंतिम लक्ष्य-ध्येय काय असावे. सत्यधर्माला आत्मसात करणे हेच जीवनाचे खरे ध्येय होय. नविन संस्कार (मनाच्या अशा प्रतिक्रिया ज्यांच्यामुळे विकार निर्माण होतील) होऊ नये जुने (संचित संस्कार) समाप्त व्हावे. राग, द्वेष इत्यादी विकारापासून मुक्ती मिळावी. चित्त नितांत निर्मळ व्हावे. चित्त अनंत मैत्री, करूणा, मुदिता, उपेक्षा (सुखद-दुःखद स्थितीमध्ये समतेचा भाव) यांनी ओतप्रोत व्हावे. साक्षात्कार व्हावे हे अंतिम ध्येय खऱ्या अर्थाने जन्म-मरणाच्या चक्र-फेऱ्यातून सुटका व्हावी जेणेकरून समग्र दुःखातून खऱ्या अर्थाने मुक्ती मिळावी हवी. भदन्त सत्यशील ज्या कालखंडात प्रव्रजित झाले तेव्हाची परिस्थिती अवघड होती. म्हणजे भिक्षू व्हायला आई-वडीलांची अनुमती हवी होती. तेव्हा कुणीही सहजासहजी धजत नसत. भदंत सत्यशील (पूर्वीचे सत्यवान मेश्राम) यांचा जन्म 25 मे 1943 रोजी लहू नारायणजी मेश्राम-भिवराबाई मेश्राम या माता-पित्यांच्या परिवारात बालाघाट जिल्ह्याच्या पिपरिया (मोहाड-बपेरा) ता. वारासिवनी (सध्याची ता. खैरलांजी) बावनथडी नदीपलीकडे झाला. रंगू, कौशल्या, सत्यवान आणि आगवंता तीन भावंडांमध्ये सत्यवान हे तृतीय होते. तारुण्याच्या उंबरठ्यावर 27 व्या वर्षी सत्यवान या तरुणाचे 'सत्यशील' असे नामकरण 10 ऑक्टो. 1970 ला झाले आणि एक वर्षांनी 24 ऑक्टो. 1971 ला डॉ. भदन्त आनंद कौसल्यायन यांच्या उपाध्यायत्वाखाली उपसंपदा (भिक्षू दीक्षा) वटथाई (रॉयल थाई मोनेस्ट्री) बुद्धगया येथे तत्कालिन लाई अबाई धम्ममहाविरागुवत, डॉ. भदन्त धम्मवंस (आसाम), भदन्त जीनरत्न (सचिव, महाबोधी सोसायटी, श्रीलंका), अखिल भारतीय भिक्षू संघाचे द्वितीय संघनायक पू. भदन्त आनंदमित्र महास्थविर 'वागेश्वर' इ. भिक्षू संघाच्या प्रमुख उपस्थितीत भिक्षू दीक्षा समारंभ संपन्न झाला. त्यांच्याच परिक्षेतील केवळ 4 था वर्ग शिकलेले पण धम्म व विनयाचे तंतोतंत पालन करणारे भदंत देवानंद महास्थवीर (भिक्षू अनुरुद्ध, गदगाय, (चिमूर) यांचे दीक्षागुरू) यांची प्रेरणा प्रभाव आणि आदर्शाच्या प्रभावामुळे त्यांच्या मनाचा कल भिक्षू जीवनाकडे मन कटाक्षाने आकृष्ट झाले होते. भदंत आनंद कौसल्यायन यांचा 'दीक्षाभूमी' पाक्षिक दीक्षाभूमीवरुन सात वर्ष निरंतर निघत असे. त्याची त्या प्रसंगी पाक्षिकाची जमा-खर्चाची जबाबदारी सांभाळत असत. जागतिक कीर्तीचे भदंत लाभल्यामुळे विविध प्रांतात दौरे, सभा, संमेलन, अधिवेशन, परिषदा, धम्मदीक्षा सोहळा इत्यादीमध्ये सहभागी झाले. 1976 ला जफराबाद, जौनपुर (उ.प्र.) भदन्त प्रज्ञारश्मी यांच्या नेतृत्वात उपस्थितीत लाखोंच्या संख्येत बौद्ध धम्म दीक्षा दिली असे ते सांगत असत. त्यांचे वास्तव्य काही काळ इंदौर बुद्ध विहार, गौतम बुद्ध विहार मायानगर, नागपूर इत्यादीमध्ये वास्तव्य केले. अनुक्रमे राष्ट्रभाषा रत्न (1975), बी.ए. विक्रम विद्यापीठ, उज्जैन (1981), एम.ए. प्राचीन इतिहास आणि संस्कृती, देवी अहिल्या विद्यापीठ, इंदौर (म.प्र.) (1983), बुद्धभूमी महाविहार उपसचिव (1978), उपाध्यक्ष (1991-2001), अध्यक्ष-बौद्ध प्रशिक्षण संस्थान (2001 - 19 नोव्हें. 25), राहुल बालसदन, महेंद्रनगर, नागपूर (उपाध्यक्ष-1978, अध्यक्ष-2001, उपाध्यक्ष-बुद्ध शासन संरक्षण महासंघ, उपाध्यक्ष - बोधिचेतिय संस्था-2001, प्रशिक्षण सचिव, अखिल भारतीय भिक्खू संघ, बुद्धगया-2000). त्यांनी धम्म प्रचार-प्रसार, अभूतपूर्व कामगिरी तब्बल 54 वर्ष चिवरामध्ये राहून सामाजिक, धार्मिक आणि शैक्षणिक क्षेत्रात जबाबदारी सांभाळली.

बौद्ध प्रशिक्षण संस्थान, कामठी रोड, खैरी येथील बुद्धभूमी महाविहाराचे प्रथम अध्यक्ष डॉ. भदन्त आनंद कौसल्यायन (1988), द्वितीय अध्यक्ष डॉ. भदंत सावंगी मेधंकर (1988-2001) तर तृतीय अध्यक्ष भदंत सत्यशील (मे 2001-19 नोव्हे. 2025) पर्यंत यांनी मोठ्या हिरीरीने, जबाबदारीने कार्यभार सांभाळला. भदंत सत्यशील गुणानुस्मरण-पुण्यानुमोदन सभेचे आयोजन सातव्या दिवशी म्हणजे मंगळवार दि. 25 नोव्हेंबर सकाळी 10 वाजता भिक्षू संघाच्या उपस्थितीत अस्थी कलशाची पूजा, परित्तधम्मदेशना भिक्षू संघाच्या उपस्थितीत अष्टपरिस्कार दान देवून डॉ. भदंत सावंगी मेधंकर महास्थवीर परिसर, बुद्धभूमी महाविहार, कामठी रोड, खैरी येथे संपन्न झाली त्या निमित्त....

नागपूरच्या पवित्र दीक्षाभूमीला येतात. भदंत आनंद कौसल्यायन यांना 7 ऑक्टो. 1970 ला भेटण्याचा योगायोग आणि त्याची परिणीती चिवर ग्रहणात होते. भदंत आनंद कौसल्यायनजी म्हणाले होते की, 'मैने इसके पहले अभितक किसीको चिवर नहीं दिया, प्रव्रजित नहीं किया.' तेव्हा मोठ्या आग्रह-अट्टाहासाने सत्यवान मेश्राम हे भदंत ऊ. चंद्रमणी भिक्षू निवासात अन्न व पाणी ग्रहण न करताच मौन होऊन बुद्धमूर्तीपुढे बसून राहिले. भदंतजींना म्हणाले, 'जोपर्यंत मला चिवर प्रदान करणार नाही तोवर असाच येथेच बसून राहणार!' कुठल्याही परिस्थिती प्रव्रजित झाल्याशिवाय मी येथून उठणार नाही अशी प्रतिज्ञा केली. त्याचे रुपांतर अखेर 10 ऑक्टोबर 1970 हा दिवस उगवला. डॉ. भदंत आनंद कौसल्यायन यांनी अनुराधापूर, श्रीलंका येथून बोधिवृक्षाची शाखा दीक्षाभूमीवर रोपण केली. स्थायी रुपात निमंत्रणावरून 13 मे 1968 ला महाबोधि शाखेच्या रुपाने मोठया डौवलाने हेलकावे घेत आहे. 1 एप्रिल 1971 ला 40 प्रव्रजितांना दीक्षा देण्यात आली. भिक्षू जीवनात त्यांच्यानंतर भिक्षू डॉ. भदंत ज्ञानरत्न (दिल्ली), भदंत रेवतधम्म, डॉ. भदंत नंदनवर्धन बोधि (अंभोरा), भदंत सुभद्र बोधि (वारेगाव), प्रा. डॉ. एल.जी. मेश्राम विमलकिर्ती तर विद्यमान डॉ. भदंत राहुलबोधि (मुंबई), भदंत शीलभद्र (आकोट), उपासकामध्ये प्रो. सी. डी. नाईक 'चंद्रबोधि', भी. म. कौशल, हिंमतराव देशभ्रतार (उत्तमबोधि) इत्यादीचा नामोल्लेख करणे क्रमप्राप्त ठरते. त्यातील भदंत सत्यशील यांनीच बुद्धभूमी महाविहाराच्या कार्यात त्यांची मोलाची व महत्त्वपूर्ण भूमिका वटवलेली आहे. भदंत सत्यशील आपल्या गुरूविषयी उद्गार काढत असत की, 'हम स्वाभिमान से कह सकते है, पूरे भारत में डॉ. बाबासाहब आंबेडकर के बाद बौद्ध धर्म और पालि भाषा का प्रकांड विद्वान डॉ. भदंत आनंद कौसल्यायन जैसा हुआ नहीं'. 'हिंदी साहित्य सम्मेलन प्रयाग' यांनी आनंदजींना त्यांच्या सर्वोच्च कार्याबद्दल उपाधी वाचस्पतींनी विभूषित केले. नवनालंदा महाविहार, नालंदा (बिहार) ज्यांचे संचालक भदंत जगदीश काश्यप होते. त्या प्रसंगी आनंदजींना डी.लिट्. पदवी सन्मानित करण्यात आली तेव्हा भदंत सत्यशील यांच्या शब्दात, 'मै अपना सौभाग्य समझता हूं उस समारोह में बडे भन्तेजी के साथ मैं भी था' गुरूंच्या समवेत मी देखील दोनदा पंजाब (सुहाना) येथे गेलो होतो. ते नेहमी म्हणत असत, भंतेजीचे अनेक संस्मरण मला माहित आहेत. एकदाची घटना आहे. मी नविन नविन भिक्षू बनलो होतो. भंतेजींना एकदाचा बुद्ध विहारात नेहमीच लोकांची फारच वर्दळ राहत होती. अभ्यास मुळीच होत नव्हता. पू. भन्तेजी करुणेची मूर्ती होती. मला म्हणत होते, 'खेत के कुएं पर एक राहट होता है, उसको अनेक बाटलीया होती है, जब वह चलता है तब उसकी आवाज होती है, उधर से घुडस्वार आता है और अपने घोडे को पानी पिलाना चाहता है, राहट की आवाज सुनकर घोडा पानी पिता नही. घोडेवाले ने रहाटवाले से कहा, 'अरे भाई अपना राहट थोडे बंद रखो, मेरा घोडा पानी नहीं पिता'. राहटवाले ने घोडेवाले को कहा, मुझे समजता नहीं है, राहट अगर बंद होगा तो, पानी ऊपर कैसे आयेगा, राहट चलते रहेगा और घोडा पानी पिते रहेगा'. अर्थात लोकांची ये-जा सुरूच राहील. अभ्यास करणारे आपला अभ्यास करीत राहतील. ते सांगत भंतेजीकडे कोणाचे गाऱ्हाणे केले गेले तर भंतेजी म्हणत, कुएं का पानी उपर-उपर से पिना चाहिए. अधिक गहराई जाने से कुएं का किचड निकलता है. असे अनेक तऱ्हेचे उदाहरण देवून समजावित असत.

डॉ. भदन्त चिंचाल मेत्तानंद
मो. 94221 83185

भदन्त सत्यशील महास्थवीरांना अनेक संस्थेने सन्मानित केले. 15 एप्रिल 2001 ला इंटरनॅशनल बुद्धिस्ट कॉन्फरन्स, गडचिरोली येथे सन्मानित करण्यात आले. इंटरनॅशनल बुद्धिस्ट सोसायटी, लुंबिनी, नेपाळ 2006. 18 जून 2008 'थेरी समारंभ' सन्मानपत्र भिक्षूणी रूपनंदा थेरी, बहुउद्देशीय संस्थान, कन्हान, त्यांना अवार्ड देण्यात आला. 8 फेब्रुवारी 2017 ला 'पच्चापिठक' 'पच्चा मेत्ता' संघ भदन्त संघरत्न मानके, अध्यक्ष यांच्या हस्ते सन्मानित करण्यात आले. 24 मे 2022 ला भदन्त सत्यशील यांच्या 80 व्या वाढदिवसानिमित्त सुगत बुद्ध विहार, नागपूर येथे पुरस्कृत करण्यात आले. अशा तऱ्हेने भदन्त सत्यशीलजी यांच्या कर्तृत्वामुळे उपरोक्त पुरस्कार मिळाले.

त्यांनी बौद्ध संस्कार आणि पूजाविधी (वंदना, परित्राण, संस्कार, संपूर्ण मार्गदर्शिका), प्रकाशक - दीक्षाभूमी, नागपूर (बुद्धाब्द 2521) अश्विन पोर्णिमा मंगळवार 27.9.1977. आशिर्वचन देतांना डॉ. भदन्त आनंद कौसल्यायन लिहितात, कुछ समय से 'बौद्ध जीवन पद्धती' का अभाव खटकता रहा है. खासतौर से मराठी भाषा-भाषीयों को भिक्षू सत्यशील 'राष्ट्रभाषा रत्न' ने बडे परिश्रम से बौद्ध संस्कार आणि पूजाविधी का संकलन किया है. यह संकलन सामुग्री के दृष्टी से हिन्दी से भी विशेष है. भिक्षू सत्यशील की यह प्रथम साहित्यिक रचना है. विश्वास है कि सभी श्रद्धावान बौद्ध उपासकों द्वारा इसका योग्य स्वागत होगा. भिक्षू सत्यशील की साहित्य साधना सफल हो.'

डॉ. भदन्त सावंगी मेधंकराचे सुद्धा मला सहकार्य मिळाले तसेच आयु. भदन्त विनय वात्सायनजी यांनी मराठी प्रूफ पाहण्यात मदत केली. ते धन्यवादास पात्र आहेत. तसेच एक नामवंत बौद्ध लेखक प्राचार्य मा. फ. गांजरे यांनी मला प्रूफकरिता बरीच मदत केली आणि आपला वेळ दिला. त्यांना दिर्घायु मिळो. श्रद्धावान बौद्ध उपासक-उपासिकांना हे पुस्तक उपयोगी सिद्ध ठरेल यातच माझे यश आहे. (भिक्षू सत्यशील, दीक्षाभूमी). याची द्वितीय आवृत्ती प्रकाशक - भदन्त सत्यशील स्वयं सहायता समूह, जबरन कॉलोनी, जुनी इंदोर मध्यप्रदेश येथून 14 एप्रिल 1999 ला प्रकाशित झाली. त्यात ते लिहितात, या सोसायटींना माझे लिहिलेली पुस्तक बौद्ध संस्कार आणि पुजा विधी ही पुस्तक मी छापण्यासाठी परवानगी देत आहे. हा समुह चांगला फुलो आणि फलो व धार्मिक-सामाजिक कार्यात रत राहो. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या धर्मरूपी रथाला नेहमी पुढे नेत राहो हीच माझी अभिलाषा व मंगलकामना आहे. श्री. सुखदेवरावजी वानखेडे, श्री. दिनकरराव अंभोरे (4.7.1998) अशा प्रकारे या आवृत्तीच्या निमित्ताने भिक्षू ज्ञानरत्न, एम.ए., भिक्षू रेवतधम्म, भिक्षू शीलभद्र आणि श्री. विमलकिर्तीजी यांनी प्रूफ पाहण्यात मदत केली. त्यांना दिर्घायुष्य लाभो.

डॉ. भदन्त आनंद कौसल्यायन यांनी भदंत सत्यशील नंतर अनेकांना प्रव्रजित केले गेले त्यातील काही गृहस्थ म्हणून अनेक मोठ-मोठ्या हुद्यांवर आरुढ होऊन आपली पारिवारीक जबाबदारी सांभाळत आहेत. भदंत सत्यशील यांनी बौद्ध प्रशिक्षण संस्थान, बुद्धभूमी 1998-2025 पर्यंत अध्यक्ष आणि भदंत शिवनी बोधानंद महास्थवीर जे राहूल बालसदन येथून मोठे झालेत. सचिव पदाचा त्यांनी कार्यभार फेब्रुवारी 1998 ते 10.10.2013 पर्यंत सचोटीने सांभाळला आहे हे लक्षात घेणे अत्यंत महत्वाचे आहे. भदंत सत्यशील यांच्या विनम्र शिलाचरणामुळे भिक्षुसंघाच्या संबंध कार्याच्या वलयात विशिष्ट सर्वोच्च असे महत्त्वाचे स्थान होते. भदंत सत्यशीलजींच्या पुण्यानुमोदनाच्या निमित्ताने त्यांना विनम्र अभिवादन अर्पण करतो.... ■ ■

हृदय आणि मानसिक आरोग्य एकमेकांशी जोडलेले रहस्य

मन:स्वास्थ्याचा प्रवास

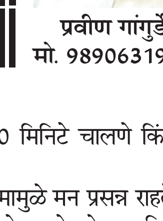

प्रवीण गांगुर्डे
मो. 9890631933

हृदयाला निरोगी ठेवायचे असेल तर मनाची काळजी घ्यावी लागेल. हृदय सुदृढ आणि मानसिक आरोग्यासाठी नियोजन हृदयाचे आरोग्य आणि मानसिक स्वास्थ्य एकमेकांशी घट्ट जोडलेले आहेत. निरोगी हृदयासाठी शारीरिक व्यायाम, संतुलित आहार आणि नियमित वैद्यकीय तपासणी महत्त्वाची असतात, परंतु मानसिक आरोग्याकडे दुर्लक्ष केल्यास हृदयावर नकारात्मक परिणाम होऊ शकतात. तणाव, चिंता आणि नैराश्य यांसारख्या मानसिक समस्यांचा हृदयविकारांशी थेट संबंध आहे. त्यामुळे हृदय सुदृढ ठेवण्यासाठी मानसिक आरोग्याच्या अनुषंगाने नियोजन करणे आवश्यक आहे.

1. तणाव व्यवस्थापन :- तणाव हा हृदयविकारांचा प्रमुख घटक आहे. दीर्घकालीन तणावामुळे रक्तदाब वाढतो आणि हृदयावर ताण येतो. यासाठी खालील उपाय प्रभावी ठरू शकतात.

ध्यान आणि योग :- रोज 10-15 मिनिटे ध्यान किंवा प्राणायाम (उदा., अनुलोम-विलोम) केल्याने मन शांत राहते आणि हृदयाचे कार्य सुधारते.

माइंडफुलनेस :- वर्तमान क्षणात राहण्याचा सराव करा. यामुळे चिंता कमी होते. हसणे आणि आनंदी राहणे - मित्र-मैत्रिणींसोबत वेळ घालवणे, हलके-फुलके चित्रपट पाहणे किंवा हॉबी जोपासणे यामुळे तणाव कमी होतो.

2. सकारात्मक दृष्टिकोन :- सकारात्मक विचारसरणी हृदयाच्या आरोग्यासाठी फायदेशीर आहे. यासाठी कृतज्ञता जोपासा - दररोज तीन गोष्टींसाठी कृतज्ञता व्यक्त करा. यामुळे मानसिक ताण कमी होतो.

नकारात्मक विचार टाळा :- स्वतःला प्रेरित करणाऱ्या गोष्टी वाचा किंवा ऐका, जसे की प्रेरणादायी पुस्तके किंवा पॉडकास्ट.

सामाजिक संबंध :- कुटुंब आणि मित्रांशी नियमित संवाद साधा. एकटेपणा हृदयासाठी हानिकारक ठरू शकतो.

3. पुरेशी झोप :- झोपेचा अभाव हृदयाच्या आरोग्यावर परिणाम करतो. रात्री 7-8 तासांची झोप आवश्यक आहे.

नियमित झोपेचे वेळापत्रक :- रोज एकाच वेळी झोपणे आणि उठणे.

स्क्रीन टाइम कमी करा :- झोपण्यापूर्वी मोबाइल किंवा लॅपटॉपचा वापर टाळा.

शांत वातावरण :- झोपेच्या खोलीत गडद आणि शांत वातावरण ठेवा.

4. व्यायाम आणि मानसिक स्वास्थ्य :- नियमित व्यायामामुळे हृदय मजबूत होते आणि मानसिक ताण कमी होतो.

चालणे किंवा जॉगिंग :- रोज 30 मिनिटे चालणे किंवा हलका व्यायाम करा.

नृत्य किंवा झुंबा :- मजेदार व्यायामामुळे मन प्रसन्न राहते.

सामूहिक खेळ :- मित्रांसोबत खेळ खेळणे मानसिक आणि शारीरिक आरोग्यासाठी उपयुक्त आहे.

5. आहार आणि मानसिक आरोग्य :- संतुलित आहार हृदय आणि मन दोन्हींसाठी गरजेचा आहे.

हृदयाला पोषक आहार :- फळे, भाज्या, संपूर्ण धान्य, नट्स आणि मासे यांचा समावेश करा.

साखर आणि प्रक्रिया केलेले पदार्थ टाळा :- यामुळे तणाव आणि हृदयविकारांचा धोका वाढतो.

हायड्रेशन :- पुरेसे पाणी प्या, कारण डिहायड्रेशनमुळे चिंता वाढू शकते.

6. व्यसनमुक्ती :- धूम्रपान, मद्यपान आणि इतर व्यसनांमुळे हृदय आणि मानसिक आरोग्यावर विपरीत परिणाम होतो.

नादुरुस्ती केंद :- व्यसनमुक्तीसाठी तज्ज्ञांचा सल्ला घ्या.

पर्यायी सवयी :- व्यसनाच्या जागी निरोगी सवयी, जसे की व्यायाम किंवा छंद, जोपासा.

7. नियमित तपासणी आणि समुपदेशन

वैद्यकीय तपासणी :- रक्तदाब, कोलेस्ट्रॉल आणि हृदयाच्या इतर तपासण्या नियमित करा.

मानसिक आरोग्य तज्ज्ञ :- गरज पडल्यास मनोविकासतज्ञ, मनोविकारतज्ञ, मनोविकार सामाजिक कार्यकर्ते, मानोसोपचारतज्ञ, मानसशास्त्रज्ञ किंवा समुपदेशकाची मदत घ्या. हृदय सुदृढ ठेवण्यासाठी मानसिक आरोग्याकडे विशेष लक्ष देणे गरजेचे आहे. तणाव व्यवस्थापन, सकारात्मक दृष्टिकोन, पुरेशी झोप, नियमित व्यायाम आणि संतुलित आहार यांचे नियोजन केल्यास हृदय आणि मन दोन्ही निरोगी राहतात. छोट्या सवयींमधील बदल दीर्घकालीन फायदे देतात. आजच स्वतःसाठी आणि आपल्या हृदयासाठी एक निरोगी नियोजन करा. उत्तम मानसिक आरोग्यासाठी आपल्या वाचकांना हार्दिक शुभेच्छा ! ■ ■

संविधान गौरव दिन दिनांक 26 नोव्हेंबर 1949 च्या निमित्ताने

स्वतंत्र भारतात जी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना 30 ऑगस्ट 1947 रोजी मसुदा समितीच्या बैठकीत अध्यक्ष म्हणून एकमताने निवडण्यात आले. त्यांनी लिखित मसुदा समितीचे अध्यक्ष डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी 26 नोव्हेंबर 1949 ला संविधान सभेचे अध्यक्ष डॉ. राजेंद्रप्रसाद यांना इतर मान्यवरांच्या उपस्थितीत संविधान सुपूर्द केले. त्यानंतर सुमारे 2 महिन्यानंतर म्हणजे 26 जानेवारी 1950 ला लागू करण्यात आले व भारत एक सार्वभौम, समाजवादी धर्मनिरपेक्ष लोकशाही गणराज्य म्हणून घोषित झाले.

आज या घडीला सुमारे 75 वर्षे होऊ घातले आहेत. भारत देशात अनेक धर्म, विविध जाती, संप्रदाय, भिन्न-भिन्न मत मतांतरे, मान्यता, रुढी, परंपरा असूनही भारतीय संविधानामुळे आजपर्यंत हा देश एकसंघ आहे. जगात सर्वात जास्त भुभाग व लोकसंख्या असलेल्या देशास एक प्रजातांत्रीक देश म्हणून एका सुत्रात बांधून ठेवलेले आहे. या दिवसाला संविधान गौरव दिन म्हणून मान्यता प्राप्त व्हावयास पाहीजे. तसेच संविधान निर्मात्याच्या विद्वतेचे बुद्धी कौशल्याचे अखंडकष्ट व घोर परिश्रमाचे कौतुक करुन व त्याच्या आतवण म्हणून या देशाने कृतज्ञतापूर्वक गौरव दिन म्हणून साजरा करण्याची आवश्यकता आहे.

संविधानाने भारतातील सर्व लोकांना समानतेचा दर्जा दिला. स्त्रियांना सुद्धा पुरुषाबरोबरीचा अधिकार दिला. सामाजिक, आर्थिक व राजनैतिक न्याय हक्क प्रदान केलेत. संविधानाने व्यक्ती स्वातंत्र्य, पुजा, उपासनेचे स्वातंत्र्य विविध बोलमाषा, भाषण स्वातंत्र्य, संघटन स्वातंत्र्य, सभा, संस्था, राजकिय पक्ष स्थापण करणे इ. चे स्वातंत्र्य दिलेले आहे. तसेच रोजगाराविषयक व या देशातील कोणताही नागरिक देशात कोणत्याही राज्यात जावून आपला उदरनिर्वाहाकरिता नोकरी, व्यवसाय उद्योग करु शकतो, संधी शोधू शकतो.

संविधान निर्माणकर्त्याने सामुहीक सदस्यांच्या चर्चेतुन वादविवाद संविधान सभेतील गणमान्य सदस्य, विश्वस्त, कायदेतज्ञ, बुद्धीवान विचारवंत, विविध धार्मिक अल्पसंख्यसह समजून, उमजून प्रत्येक घटनेतील अनुच्छेदास मान्यता प्राप्त झाली व तद्नंतरच स्विकारण्यात आलेत आणि अंगीकृत, अधिनियमित, स्वतःप्रति अर्पित करण्यात आले. या अंतर्गत प्रत्येक नागरिकांचा विकास, समानता व बंधुत्वाचे वातावरण निर्मिती, समान न्याय जातीभेद उच्चनिचतेला तिलांजली देवून सामाजिक परिवर्तन करणे.

शेतकरी व शेतमजूर शेतकऱ्यांनी हमीभाव अभावी व नैसर्गिक आपत्तीमुळे त्याचे आत्महत्तेचे प्रमाण वाढत आहे. ही समस्या सोडविणे गरजेचे आहे. सामाजिक न्यायांतर्गत प्रत्येक राज्याची कटिबद्धता व्यक्तीच्या हिताची सुरक्षा तसेच आवश्यक नियंत्रण, तसेच प्रत्येक भारतिय नागरिकास भय आणि भितीपासून मुक्ततेकरिता जारकस प्रयत्न इ. व्यक्ती व्यक्तीसमुहाने, वर्गाने दुसऱ्या वर्गावर, जातीवर कनिष्ठतेचा ठपका लावत त्यांचे दमन व शोषनापासून मुक्ती संवैधानिक नैतिकतेचे संवर्धन सार्वजनिक अंतःकरण प्रेरणेने व संवैधानिक मार्गाने समस्येचे समाधान इ. ज्या समाज घटकास केन्द्र व राज्यात प्रतिनिधित्व मिळाले नाही किंवा लोकसंख्येच्या अनुपातानुसार कमी प्रतिनिधीत्व आहे. महिलांसहित त्याचे प्रयोजन करणे लोकराज्याच्या संकल्पनेनुसार निवडणूक कायदे अंमलात आणणे निवडणुक प्रक्रिया निष्पक्ष, भयमुक्त व पारदर्शक (free, fair and transper-ant) चुनाव प्रणाली राबवून कायद्याचे राज्य अस्तित्वात आहे असे जनमाणसास वाटायला पाहिजे. जनप्रतिनिधीने गंभीरपणे लक्ष द्यावे लोकाचे मुलभूत अधिकार व मानवाधिकार अबाधित राखणे, सर्वांची साथ व सर्वांचा विकास या उक्तीनुसार देशातील सर्व नागरिकांना अन्न, वस्त्र, निवारा, आरोग्य व पर्यावरणाची व्यवस्था, गरिब, दुर्बल घटकास आवास योजना सुविधा, स्वच्छ जल पुरवठा इ. भटके विमुक्ती जाती, धार्मीक अल्पसंख्यांक रोजगार नाही व सामाजिक सुरक्षा हि कल्याणकारी राज्याची संकल्पना, जातीभेद भेदभावामुळे हिंसा व पुजीवादा देशातील सुमारे 80टक्के लोकांजवळ 20 टक्के संपत्ती, साधने व 20 टक्के लोकांकडे 80 टक्के संपत्ती व साधने ही सामाजिक व आर्थिक विषमता देशाला कशी महासत्ता बनवेल. देशांत मोठ्या प्रमाणात बेरोजगारी, महागाई गरिबीमुळे भुकमरी इ. चे प्रमाण आहे. त्याला पायबंद घालता आला पाहिजे. शैक्षणिक दृष्ट्या स्वतंत्र भारताची स्थिती भयावह आहे. शिक्षणाच्या खाजगीकरणामुळे दुर्बल घटकातील मुले-मुली शिक्षणपासून वंचित होत आहेत. देशातील काळा पैसा विदेशात जात आहे. शासकिय उद्योग प्रशासनात कंत्राटी पद्धती खाजगीकरणामुळे कारखाने कामगार कायदे 44 वरुन 4 वर आणले 8 तास कामाच्या ऐवजी 12 तास काम व पगार कमी पगार, बोनस, पेन्शन इ. पासून वंचीत कामगार वर्गाची दैनावस्था झाली आहे. सुट्टीचा पगार कपात केल्या जातो. हजारो वर्षे ज्यांना बहिष्कृताचे जिवन जगण्यास भाग पाडले. शिक्षण, सत्ता, संपत्ती पासुन वंचीत ठेवल्या गेले. तसेच इतर मागासवर्गात समाविष्ट घटकांना राष्ट्र निर्मितीस लोकसंख्येच्या अनुपातानुसार सामाजिक आर्थिक व राजनैतीक समानता प्रदान करुन मानवतावादी संस्कृती निर्माण करण्याची संकल्पना संवैधनिक भारताची आहे. या करिता जनतेची जनप्रतिनिधी, तसेच विरोधी पक्षाची सुद्धा जबाबदारी आहे. ■ ■

ऋषीकांत संपतराव लोखंडे
मो.9923621071

तुका म्हणे शिंदोळीच्या व्यर्थ श्रमविली वाचा

वारकरी संप्रदायाच्या समतेच्या अधिष्ठानावरून मानवी मूल्याधिष्ठित समाज निर्माण व्हावा या दृष्टिकोनातून अनेक सांप्रदायिक कीर्तनकार महाराष्ट्रात संत श्रेष्ठ नामदेव महाराजांनी निर्माण केलेली कीर्तन परंपरा पुढे नेत असताना आपला सांस्कृतिक वारसा पुढे नेत असतात. आपल्या संत महापुरुषांनी कुठल्या व्यवस्थेशी संघर्ष केला आणि त्या विषमतावादी मनुवादी व्यवस्थेला प्रचंड विपरीत अशा परिस्थितीत आपल्या संतांनी कशा पद्धतीने प्रतिवाद केला. याचा आत्मभान असणारे कीर्तनकार फार थोडे आहे. कीर्तन परंपरेला नैतिकतेचे अधिष्ठान हे वारकरी संप्रदायाचा पाया ज्या संत श्रेष्ठ नामदेव महाराजांनी रचला त्यांनीच तो घालून दिलेला आहे. माऊली ज्ञानेश्वर महाराज हे नामदेव महाराजांना समकालीन होते. नामदेव महाराज हे ज्ञानदेवांपेक्षा पाच वर्षांनी वडील होते. दोघांनीही सोबत तीर्थयात्रा केल्या. परंतु नामदेव महाराजांनी धार्मिक आणि जातीय सलोखा निर्माण करत थेट पंजाब ते कश्मीरपर्यंत वारकरी संप्रदायाच्या भागवत धर्माची पताका पोहोचवण्याचे अत्यंत महत्त्वाचे कार्य केले. कोणत्याही धर्माच्या धर्मग्रंथामध्ये दुसऱ्या धर्माच्या संस्थापकाची एक ओळ सुद्धा समाविष्ट करण्यात येत नसताना संतश्रेष्ठ नामदेवांच्या तब्बल 62 अभंगाचा समावेश पंजाब येथील सिख धर्माच्या 'गुरु ग्रंथ साहेब' या ग्रंथामध्ये समाविष्ट करण्यात आला. यातून संतश्रेष्ठ नामदेवांची जातीय आणि धार्मिक सलोखा निर्माण करण्याची कसब त्यांचे कौशल्य निर्विवाद मुक्तकंठाने सांगणारे ह. भ. प. आपल्याला फार कमी दिसतील. ज्या संतश्रेष्ठ नामदेवांनी कीर्तनाची परंपरा सुरू केली. कीर्तन परंपरेचे जनक असलेले नामदेव महाराज महाराष्ट्रात उपेक्षित राहिले हे सत्य नाकारता येत नाही. संतश्रेष्ठ नामदेव महाराजांनी निर्माण केलेल्या कीर्तन परंपरेच्या अनुसार महाराष्ट्रात अनेक कीर्तनकार प्रबोधनाचे काम करतात ही अत्यंत आनंदाची बाब आहे. वारकरी संप्रदाय हा समतेचे मूल्य रुजवणारा आणि जात धर्म लिंग हा कुठलाही भेद न करता समतेचा विचारांची मांडणी करणारा आहे. परंतु याच समतेच्या अधिष्ठानावरून श्रोत्यांना नैतिकतेचे डोज पाजणारे परंतु स्वतः मात्र आपल्या जीवनामध्ये या नीती मूल्यांचा अंगीकार न करता आपल्या मुलीचा साखरपुडा शाही थाटात करणारे इंदुरीकर महाराज यांचे प्रकरण महाराष्ट्रात मोठ्या प्रमाणात गाजत आहे. इंदुरीकर महाराजांना सोशल मीडियावरून प्रचंडपणे ट्रोल करण्यात आले. इंदुरीकर महाराजांनी मी आता यापुढे कीर्तन न करण्याचा निर्णय घेण्याचा विचार करतोय अशा पद्धतीचे वक्तव्य केले. आपल्या कीर्तनातून महिलांवर पातळी सोडून टीका करणे हाच इंदुरीकर महाराजांच्या कीर्तनाचा मुख्य गाभा आहे. संत श्रेष्ठ नामदेव महाराजांनी देह ठेवल्यानंतर त्यांची ही कीर्तन परंपरा संत श्रेष्ठ जनाबाई यांनी पुढे चालविली. त्यामुळे वारकरी संप्रदाय हा स्त्री-पुरुष भेद न करता मनुवादी विषमता रुपी विचाराला खोल खड्ड्यात गाडून त्या ठिकाणी समतेचा अमृत वृक्ष लावणारा संप्रदाय आहे आणि म्हणून वारकरी संप्रदायात

आजही अनेक महिला कीर्तनकार या कीर्तन करत असतात. परंतु वारकरी संप्रदायात अनेक सनातनी कीर्तनकार घुसले आहे. किंवा काही वारकरी कीर्तनकारच मुळात सनातनी झाले असल्यामुळे ज्या ठिकाणी महिला हरिपाठामध्ये सहभागी होतात किंवा कीर्तन करतात. त्या ठिकाणी आम्ही कीर्तनाला जाणार नाही अशा पद्धतीची जाहीर बतावणी करणारे कीर्तनकार सुद्धा वारकरी संप्रदायामध्ये आज आपल्याला पाहायला मिळते. ही बाब वारकरी संप्रदायाच्या संतांचा अपमान करणारी आणि त्यांच्या विचाराला काळीमा फासणारी आहे. संतश्रेष्ठ नामदेवांचे शिष्यत्व पत्करून 'डोईचा पदर आला खांद्यावरी भरल्या बाजारी जाईन मी' अर्थात 'डोईचा पदर' म्हणजे डोक्यावरचा पदर जो स्त्रिया डोके झाकण्यासाठी वापरतात, तो खांद्यावर येणे म्हणजे समाजाने घालून दिलेल्या मर्यादा, दडपण झुगारून देऊन संत जनाबाईंनी हे वाक्य त्यांच्या अभंगात वापरले आहे. याचा अर्थ त्या आता 'दासी जनी' म्हणून नव्हे, तर एक स्वतंत्र आणि भक्तीच्या मार्गावर चालणारी व्यक्ती माणूस म्हणून समाजात वावरण्यास सज्ज झाल्या आहेत, असे त्या सांगतात. या वाक्यातून जनाबाईंनी तत्कालीन समाजात स्त्रीच्या पेहरावासाठी आणि वर्तनासाठी असलेल्या प्रस्थापित चौकटीला आव्हान दिले आहे. असे असताना मुलींच्या कपड्यावरून 'तिला फटकारली पाहिजे' 'तिची बॅग चेक करा' 'तिचा मोबाईल तपासा' अशी भाषा करणाऱ्या इंदुरीकरांनी कायम धोतर घालणारा जावईच करायला पाहिजे होता. चप्पल कितीही चांगली असली तरी आपण डोक्यावर घेतो का? अर्थात बायकोला चपलीची उपमा देणे ही तर मनुस्मृति आहे. वारकरी संप्रदायाच्या अधिष्ठानावरून मनूस्मृती प्रस्थापित करत असेल तर प्रत्येकाने त्यांना प्रश्न विचारले पाहिजे. त्याचबरोबर 'पतीचा मृत्यू झाला तर शिकलेल्या बाया या तमाशा करतात' पती मेल्यानंतर दुःखाचा डोंगर कोसळलेल्या स्त्रियां संदर्भात अशी भाषा करणे ही संवेदनाहीनता हा कुठला वारकरी विचार होय. इंदुरीकर महाराजांना ऐकण्यासाठी अनेक महिला उपस्थित असतात आणि जेव्हा इंदुरीकर महाराज महिलांचा जाहीर अपमान करतात तेव्हा या महिला खळखळून हसत असतात. कारण अनेक महिला या पुरुषी मानसिकतेच्या वाहक असतात. फाशीच्या फांद्याला हार समजून गळ्यात घालणाऱ्या बिनडोक महिला आपल्याकडे कमी नाही. परंतु आपल्यासमोर कुठल्याही वेशात स्त्री आली तरी तिचा सन्मानच केला पाहिजे. माझ्या जीवनात माझी आजी आली ती पातळ घालायची. परंतु ती मॉडर्न होती. कारण त्या काळात फक्त पातळ घालणाऱ्या परंतु टॉपला कमरेचे उरलेले पातळ गुंडाळणाऱ्या आदिवासी महिला मी स्वतः पाहिल्या आहे. त्या टॉपला ब्लाउज घालत नसत ही त्यांची परंपरा. कारण आपल्या देशात हलक्या जातीच्या स्त्रियांना टॉप घालण्याची अर्थात ब्लाऊज घालण्याची परवानगी नव्हती. नंगेली नावाच्या स्त्रीने सर्वप्रथम ब्लाउज घातल्यामुळे तिला जिवंत जाळण्यात आले होते. पुढे अनेक वर्षाच्या संघर्षातून सर्वसामान्य महिलांना टॉप घालण्याची परवानगी मिळाली ही आपली वैभवशाली परंपरा आहे. त्यामुळे परंपरेच्या गप्पा मारणाऱ्यांनी थोडेसे वाचन केले पाहिजे. माझी आजी ही मॉडर्न असल्यामुळे तिने आपला पेहराव बदलला आणि पातळ घालत असताना टॉपला ब्लाउज घालने तिने पसंत केले. नंतर माझी आई ती सुद्धा मॉडर्न होती. तिने आजीचे पातळ घातले नाही. ती सुंदर साडी घालायची. नंतर माझ्या जीवनात पत्नी आली. आज अगदी चार-पाच वर्षाच्या मुलीपासून तर 65 वर्षाच्या म्हातारीपर्यंत पंजाबी ड्रेस घालण्याची प्रथा आहे. कारण तो महिलांना सगळ्यात जास्त कम्फर्टेबल वाटतो. म्हणून त्या ड्रेस घालतात. अर्थात पत्नीने ड्रेस पसंत केला. पुढे माझ्या जीवनात मुलगी आली. आज माझी मुलगी पॅन्ट टी-शर्ट वापरते. मी माझ्या आजीचा, आईचा, पत्नीचा आणि माझ्या मुलीचा आदर करतो आणि तो इंदुरीकर महाराजांनी सुद्धा केला पाहिजे. वारकरी संप्रदायाच्या समतेच्या अधिष्ठानावरून महिलांचा असा जाहीर अपमान करण्याची परवानगी त्यांना कोणी दिली आहे. इंदुरीकर महाराजांनी खुशाल कीर्तन सोडावे. नामदेवाच्या पूर्वीपासून चालत आलेली वारकरी संप्रदायाची ही दिंडी तुमच्या तमाशामुळे काही थांबणार नाही. गुरुदेव सेवा मंडळामध्ये काही महिला यासुद्धा महिलांच्या ड्रेसबद्दल बोलत असतात. तुम्ही साडी घालता, तुमचा आम्ही आदर करतो, तुम्हाला पैसे देऊन बोलावतो, किमान तिकीट खर्च तरी देतो, तुम्हाला स्टेज देतो, तुमचा सत्कार करतो आणि तुम्ही आमच्या माय बहिणीच्या ड्रेसवरून त्यांची हजामत करता. अर्थात त्यांचा जाहीर अपमान करता. तुम्हाला लाज वाटत नाही का? माझी त्यांना विनंती आहे की हा कालबाह्य मुद्दा आहे. पुरुषांकडून वाहवाही मिळवण्यासाठी आपण हा मुद्दा नेहमी वापरता त्यामुळे आपली स्वतःची फजिती होण्याआधी आपण हे कालबाह्य मुद्दे आपल्या कीर्तनातून काढून टाकले पाहिजे.

जी व्यक्ती जो ड्रेस वापरते त्याबद्दल ती अत्यंत आग्रही असते. माझी आई साडी वापरते आणि ती म्हणते साडी मध्येच बाई चांगली दिसते. परंतु तिने माझ्या आजीच पातळ वापरले नाही. तिने आपला पेहराव स्वतंत्रपणे निवडला. हे निवडीचे स्वातंत्र्य इतरांना देण्यासाठी आपण तयार नसतो ही गुलामी प्रवृत्ती आपण सोडून दिली पाहिजे. काही पुरुष साडी हीच आपली संस्कृती आहे. अशा गप्पा मारतात अशा गप्पाड्यांसाठी आता थोडक्यात तुम्हाला साडीचा इतिहास सांगतो. साडी ही स्त्री आणि पुरुषांनी दोघांनीही आपल्या अंगावर घालण्याचे एक वस्त्र. एकच वस्त्र कमरेला गुंडाळायचे आणि टॉपला सुद्धा पांघरायचे. गांधीजी कमरेला एकच वस्त्र गुंडाळयचे आणि ते उरलेले वस्त्र हे टॉपला पांघरायचे का? कारण जवळजवळ तोच या देशातल्या स्त्री आणि पुरुषांचा वेश होता. साडी म्हणजे स्त्री आणि पुरुषांनी वापरण्याचा एक वस्त्र. आता रंग आणि नेसण्याची पद्धत थोडीफार वेगळी असेल एवढेच. पुढे पुरुषांनी मात्र आपल्या आवडीनुसार कपडे घालण्याची पद्धत बदलली. त्यांनी मुसलमानांचा जामा परिधान केला. वरून छान अंगरखे वापरले. आता छान पॅन्ट शर्ट घालतात. पण आपल्या आवडीनुसार पेहराव करण्याचा पुरुषांचा अधिकार त्यांनी स्त्रियांना मात्र दिला नाही. आपल्या आवडीनुसार कपडे घालण्याचे स्वातंत्र्य त्यांनी स्वतःपर्यंत मर्यादित ठेवले. हा साडीचा इतिहास सुद्धा आपल्या ह.भ.प. कीर्तनकारांनी समजून घेतला पाहिजे. आपण जे कीर्तनात बोलतो ते वर्तनातही उतरले पाहिजे. नाहीतर 'तुका म्हणे शिंदळीच्या व्यर्थ श्रमविली वाचा' या तुकोक्तीनुसार इंदुरीकर महाराजांप्रमाणे फजिती झाल्याशिवाय राहणार नाही. ■ ■

हेमंत टाले
मो. 9975807632

भारतीय राज्य घटनेचे शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जिल्हा परिषद प्रशासकीय इमारत परिसर सिव्हिल लाईन नागपूर

भारतीय राज्य घटनेचे शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जिल्हा परिषद प्रशासकीय इमारत परिसर सिव्हिल लाईन नागपूर. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा पूर्णाकृती पुतळा मुख्य दर्शनीय मुख्य मार्गावर आहे. महाराष्ट्राचे मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस, केंद्रीय मंत्री नितीन गडकरी, राज्यमंत्री चंद्रशेखर बावनकुळे, यांच्या प्रमुख उपस्थितीत उद्घाटन झाले होते. अधिकारी आणि कर्मचारी विविध कार्यक्रमाला पुतळ्याला अभिवादन करतात. या पुतळ्याचे परिसरातील स्वच्छता व संवर्धनासाठी विशेष काळजी घेतली जाते. डॉ. आंबेडकर जयंती, संविधान दिन, धम्मचक्र प्रवर्तन दिन व इतर कार्यक्रम सुद्धा येथे आयोजित करण्यात येतात.

संवाद मित्र, कपिल नारनवरे,
मो.9370773608

तिसऱ्या धम्म संगीतीमध्ये विविध ठराव मंजूर

डीजे मुक्त आंबेडकर जयंती साजरी करा आणि विवाह सोहळा अर्ध्या तासात संपवा

छत्रपती संभाजीनगर : डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांची जयंती डीजे मुक्त साजरी करावी, विवाह सोहळा अर्ध्या तासाच्या वेळेत पूर्ण करावा. यासह विविध ठराव तिसऱ्या धम्म संगीतीमध्ये मंजूर करण्यात आले. बौद्ध समाजाच्या सर्व संघटनांच्या वतीने तिसरी एक दिवसीय धम्म संगीती रामनगर, मुकुंदवाडी येथील तक्षशिला बौद्ध विहारांमध्ये नुकतीच पार पडली त्यात हे ठराव सर्व संमतीने मंजूर करण्यात आले. या धम्म संगीतीच्या अध्यक्षीय मंडळाचे देहू येथील टेक्सास गायकवाड आचार्य रवींद्र भालशंकर भिक्खू डॉ. एम सत्यपाल महास्थवीर राहुल खांडेकर, प्रा. डॉ. रवींद्र मुंद्रे, अशोक तीनगोटे, प्रा. सुधीर कांबळे आदी उपस्थित होते. दिवसभर तीन सत्रामध्ये चाललेल्या या धम्म संगीतीमध्ये बौद्ध संस्कार विधीमध्ये एकसारखेपणा आवश्यक आहे. बौद्ध सण कोणते आणि कसे साजरे करावे ती पद्धती ठरवणे बौद्ध समाजाने व्यवहारात ब्राम्हणी शब्द त्यागून त्याला पर्यायी शब्द तयार करणे यावर सविस्तर चर्चा झाली. यावेळी उपस्थित मान्यवरांनी आपले मनोगत व्यक्त करून काही सूचना केल्या. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची जयंती आणि तथागत भगवान गौतम बुद्ध यांची जयंती उत्साहात साजरी करावे. परंतु ती डीजे मुक्त असावी

पारंपरिक वाद्य, देखावे आणि समाज प्रबोधनाचे कार्यक्रम राबवून या जयंती साजऱ्या कराव्यात असा मोलाचा सल्ला अध्यक्षीय मंडळातील मान्यवरांनी दिला. त्याचबरोबर लग्नविधी सोहळा कमी वेळेत आणि वेळेवर पूर्ण करण्यावर एक मत झाले. बौद्ध समाजाने व्यवहारात ब्राम्हणी शब्द त्यागून त्याला पर्यायी बौद्ध शब्दावली तयार करून अंमलबजावणी करण्यासाठी प्रयत्न करावे. बौद्ध सण कोणते असावे आणि कसे साजरे करावे व पद्धती ठरवली पाहिजे. पुढची चौथी धम्मसंगीती नाशिक येथे 4 जानेवारी 2026 रोजी आयोजित करण्यात आले असून त्यामध्ये बौद्ध संघटना आणि समाज बांधवांनी मोठ्या संख्येने सहभागी व्हावे असे आवाहन करण्यात आले. प्रास्ताविक धम्म संगिती प्रमुख अशोक सरस्वती बौद्ध नागपूर यांनी केले. आभार प्रा. भारत शिरसाट यांनी मानले. यावेळी मुख्य आयोजक ज्येष्ठ बौद्धाचार्य व्ही.के. बाघ, आसाराम गायकवाड, सखाराम धोनोकर, प्रा. भारत शिरसाठ, सुनील वाकेकर, अरविंद अवसरमोल, कृष्णा साळवे, अनंत भवर, भानुदास बागुल यांच्यासह मोठ्या संख्येने बौद्ध बांधव उपस्थित होते.

डॉ. किरण रहांगडाले यांचे तज्ञ अतिथी व्याख्यान

नागार्जुना इन्स्टिट्यूट ऑफ इंजिनिअरिंग टेक्नॉलॉजी अँड मॅनेजमेंटमध्ये

नागपूर : नागार्जुना इन्स्टिट्यूट ऑफ इंजिनिअरिंग टेक्नॉलॉजी अँड मॅनेजमेंटमध्ये मुलींसाठी विशेष आयोजित करण्यात आलेल्या कार्यक्रमात ख्यातनाम तज्ञ डॉ. किरण रहांगडाले यांनी मार्गदर्शनपर अतिथी व्याख्यान दिले.

या सत्रात विद्यार्थिनींसाठी अत्यंत महत्त्वपूर्ण असे विविध विषय हाताळण्यात आले. यात छळ ओळखणे व टाळणे, मुलांचे वर्तन व मानसशास्त्रीय दृष्टिकोन समजून घेणे, वैद्यकीय तंदुरुस्ती व सर्वांगीण आरोग्य, तसेच डिजिटल सुरक्षितता यांसारख्या मुद्द्यांचा समावेश होता. विचार मंचावर प्रमुख अतिथी डॉ. किरण रहांगडाले, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. एम. के. रहांगडाले, कार्यक्रमाच्या संयोजिका प्रा. दिक्षा बनसोड व प्रा. वृषाली पराये उपस्थित होते. डॉ. किरण रहांगडाले यांनी विद्यार्थिनींना प्रत्यक्ष आयुष्यात सुरक्षित, सजग आणि सक्षम राहण्यासाठी आवश्यक असे मार्गदर्शन केले. त्यांनी सामाजिक व डिजिटल पातळीवरील संभाव्य धोके, त्यावर मात करण्याची कौशल्ये, तसेच मानसिक आणि शारीरिक आरोग्य जपण्याचे उपाय याबाबत सविस्तर माहिती दिली.
कार्यक्रमाला विद्यार्थिनींसह प्राध्यापक वर्गाने उत्स्फूर्त प्रतिसाद दिला. मैत्रेय शैक्षणिक संस्थेच्या व्यवस्थापनाने डॉ. किरण रहांगडाले यांच्या मार्गदर्शनाचे कौतुक केले. प्रा.

शिक्षण विभागाच्या तक्रारीवरून अनधिकृत शाळा अखेर बंद

बाल कल्याण समितीच्या आदेशाने धडक कारवाई

नागपूर : जिल्ह्यातील अनधिकृत शाळा बंद करण्याचे आदेश राज्याच्या शिक्षण विभागाकडून प्राप्त झाल्यानंतर नागपूर जिल्ह्यातीन अनेक शाळा बंद करण्यात आलेल्या होत्या. तथापि अजूनही काही शाळा चालूच असल्याचे जिल्हा शिक्षण विभगाच्या लक्षात आल्याने विभागाने सरळ महिला व बालविकास विभागाकडे तक्रार केली आणि जिल्हा बाल कल्याण समितीच्या आदेशाने आज हिंगणा तालुक्यातील वानाडोंगरी स्थित ब्रिलिएंट इंग्लिश स्कूल ही शाळा बंद करण्यात आली.

शिक्षण विभागाने प्राथमिक चौकशी करून शाळेमध्ये चालणाऱ्या शैक्षणिक क्रियाकलापांची माहिती जिल्हा बाल कल्याण समितीला सादर केली. त्यानंतर समितीच्या निर्देशांनुसार संयुक्त तपासणी पथकाने प्रत्यक्ष भेट देत दाखलखारीज नोंदी, विद्यार्थ्यांची उपस्थिती, भौतिक सुविधांची स्थिती, सुरक्षा निकषांची पाहणी केली. संबंधित शाळेकडे कोणतीही शासकीय मान्यता, नोंदणी प्रमाणपत्र, युडायस क्रमांक किंवा शाळा चालवण्यासाठी आवश्यक दस्तऐवज नसल्याचे तपासात निष्पन्न झाल्यानंतर आणि शासन निर्देशन्वये बालकांच्या सुरक्षेची कुठलीही व्यवस्था शाळा इमारतीत नसल्याचे आढळल्याने तसेच शाळा कोणत्याही प्रकारे नियमांना अनुसरून नसल्याचे निर्दर्शनास आल्याने बाल कल्याण समिती यांनी तत्काळ कारवाईचे आदेश दिले व विद्यार्थ्यांचे अन्य शासनमान्य किंवा शासकीय शाळांमध्ये पुनर्वसन करण्याची प्रक्रया सुरू केली. बालकांच्या शैक्षणिक, मानसिक, शारीरिक सुरक्षेविषयी त्यांना समुपदेशित केले आणि मुलांना शाळेत घालण्यापूर्वी शाळेची मान्यता, युडायस क्रमांक, शाळेतील सुरक्षा व्यवस्था यांची खातरजमा करून घ्यावी असा सल्लाही त्यांना देण्यात आला. सदर कारवाई बालकल्याण समिती नागपूर यांच्या आदेशाने शिक्षणाधिकारी निखिल भुयार जिल्हा महिला बालविकास अधिकारी सुनील मेसरे यांच्या मार्गदर्शनाखाली जिल्हा बाल रक्षक समन्वय प्रसेनजित गायकवाड जिल्हा बाल संरक्षण अधिकारी मुस्ताक पठाण, शाहिना शेख, प्रियंका होटे यांच्यामार्फत करण्यात आले.

सरकारने आंबेडकर जयंतीची सुट्टी नाकारली, बसपाचे राष्ट्रपती व प्रधानमंत्री यांना निवेदन

नागपूर : केंद्र सरकारने 2026 च्या केंद्रीय कार्यालयातील सार्वजनिक सुट्ट्या संदर्भात एक कॅलेंडर प्रकाशित केले असून या कॅलेंडर नुसार भारतीय संविधानाचे शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची 14 एप्रिल (मंगळवार) 2026 रोजीची सुट्टी नाकारली आहे.

हे कॅलेंडर केंद्र सरकारच्या ऑनलाईन वेबसाईटवर असून राज्याचे सहसचिव विमल बिडवाई (CGEWCC) यांनी 3 नोव्हेंबर 2025 रोजी आपल्या सहीने जाहीर केले आहे. बहुजन समाज पार्टी महाराष्ट्र प्रदेशचे मीडिया प्रभारी उत्तम शेवडे यांनी राष्ट्रपती व प्रधानमंत्री यांना आज नागपूर जिल्हाधिकारी यांच्या माध्यमातून आंबेडकर जयंतीची सुट्टी देणे संदर्भात निवेदन पाठविले आहे. 14 एप्रिलचा दिवस मंगळवार येत आहे त्यामुळे त्याला टाळण्याचे कारण नव्हते. 2 ऑक्टोबर रोजी येणाऱ्या गांधी जयंतीची मात्र सुट्टी ठेवण्यात आली आहे. त्याचे मुख्य कारण केंद्रातील भाजपा सरकार हे आंबेडकर विरोधी व मनुवादी आहे. त्याच्या पोटात एक व ओठात दुसरे आहे त्यामुळे हा प्रताप घडून आला. अशा प्रकारचा आरोप बहुजन समाज पार्टी महाराष्ट्र प्रदेशचे मीडिया प्रभारी उत्तम शेवडे यांनी केला आहे. त्या दिवसाच्या स्मृती प्रित्यर्थ सुद्धा केंद्र सरकारने सुट्टी नाकारलेली आहे. 6 डिसेंबर रोजी रविवार येत असल्याने त्याचा उल्लेख करण्यात आला नसला तरी मंगळवार असूनही व 14 एप्रिलची नियमित शासकीय सुट्टी असताना ती जाणून नाकारणे यावरून शासनाची आंबेडकर विरोधी, जातीयवादी व मनुवादी भूमिका लक्षात येते.

शेकडो भीक्खुच्या उपस्थितीत भदंन्त सत्यसील याच्या स्मरणार्थ पुण्यानुमोदन

नागपूर : भीक्खु संघांतील जेष्ठ सदस्य मागिल साडेपाच दशके धम्म प्रचार प्रसार क्षेत्रात अग्रेसर अभ्यासु मार्गदर्शक म्हणून ओळखले जाणारे तथागत बुद्ध व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या विचारांचा वारसा जनसामान्य लोकांना समजावून सांगण्यासाठी अविरत परिश्रम घेत आपल्या कर्तृत्वाची छाप ज्यांनी उमटवली असे डॉ. भदन्त आनंद कौसल्यायन यांचे प्रथम शिष्य बौद्ध प्रशिक्षण संस्थान बुद्धभुमी महाविहार कामठी रोडचे तृतीय अध्यक्ष कालकथित पुज्य भदन्त सत्यसिल महास्थविर यांच्या आदरांजली कार्यक्रमा निमित्त बुद्धभुमी महाविहार डॉ. भदन्त सावंगी मेधंकर स्मृती परिसर येरखेडा/खैरी कामठी रोड येथे पुण्यानुमोदन आयोजित करण्यात आले होते. या निमित्ताने परित्त संज्झायन अनित्य देसना प्रबोधन भोजन दान संघ दान करण्यात आले. यावेळी भीक्खु संघांतील प्रमुख भीक्खु पुज्य भदन्त महापंथ महास्थविर भदंन्त उन्नपान, आर्यधम्म श्रीलंका भदंन्त यश, श्रीलंका भदंन्त एन बोधिरत्न, भदंन्त प्रियदर्शी भदंन्त, डॉ. धम्मसेवक भदंन्त डॉ. धम्मोदय, डॉ. चिचाल मेत्तानंद, भदंन्त रेवत बोधी, भदंन्त ज्ञानबोधी भदंन्त, अश्वघोष भदंन्त शीलरंक्षित, भदंन्त धम्मधर, भदंन्त अनिरुद्ध, भदंन्त मंगल भदंन्त धम्मशिखर, भदंन्त शिलपंथ, भदंन्त प्रज्ञानंद, भदंन्त करुणादिप, भदंन्त धम्मानंद, भदंन्त कुशलधम्म, भदंन्त पय्याश्री, भदंन्त जीवनज्योती, भदंन्त मोगल्यायन, भदंन्त बुद्धपाल, भदंन्त संघरत्न, भदंन्त कात्यायन बोधी, भीक्खुंणी शीलाचारा, भीक्खुणी रुपानंदा, भीक्खुणी थुलनंदा, भीक्खुणी सुर्यासह शेकडो भीक्खु भीक्खुणी श्रामणेर श्रामणेरी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

या कार्यक्रमाचे आयोजन भदंत सिवनी बोधानंद, भदंन्त प्रज्ञाज्योती, भदन्त नाग दिपंकर, भीक्खु यश व बुद्धभुमी श्रामणेर संघ बुद्धभुमी धम्मसेवा पथक बुद्धभुमी महाविहार दायक दायिका सभा राहुल बाल सदन, आजी माजी विद्यार्थी विद्यार्थिनी, भदंन्त आनंद कौसल्यायन बुक डेपो, डॉ. भदन्त सावंगी मेधंकर स्मृती प्रतिष्ठान बुद्धभुमी प्रकाशनशी संबंधित कार्यकर्त्यांनी यशस्वी केले. या कार्यक्रमाला नागपूर, कामठी, कन्हान परिसरातील उपासक-उपासिका मोठ्या संख्येने सहभागी झाले होते.

विविध संस्था-संघटनांतर्फे संविधानदिन साजरा!

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर अर्बन को ऑफ बँक

नागपूर : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर अर्बन को ऑफ बँक मध्ये दि. 26 नोव्हेंबर 2025 ला संविधान दिना निमित्यचा कार्यक्रम मुख्य कार्यालय लक्ष्मीनगर, इंदोरा, त्रिमूर्ती नगर या तिनही शाखेमधे साजरा करण्यात आला. इंदोरा शाखा येथे संविधान दिनानिमित्य संचालक विलास गजभिये यांनी फोटोला हार अर्पण करून संविधान प्रास्ताविकाचे वाचन करण्यात आले. या प्रसंगी संचालक मिलिंद गाणार, संचालक धिरेंद्र चहांदे, हुकूमचंद मेश्राम, शितल वाघ, सुरेश खोंडे, समीक्षा पानतावणे, विशाखा दिवे, राजेश पाटील आदी उपस्थित होते.

इंदिरा गांधी कला वाणिज्य महाविद्यालय

कळमेश्वर : इंदिरा गांधी कला वाणिज्य महाविद्यालय येथे संविधान दिन अमृत महोत्सव समारंभात प्रमुख वक्ते डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर संशोधन व प्रशिक्षण संस्था बार्टीच्या समतादूत कुंदा होत्या. अध्यक्षता प्राचार्य डॉ. राजेंद कांबळे यांनी भुषविले होते. तर प्रमुख अतिथी पीपल्स वेल्फेअर सोसायटीचे सहसचिव धर्मेंद्र बनसोड उपस्थित होते.
प्रारंभी कांबळे व बनसोड यांनी संविधान प्रास्ताविकता स्मारकाला व डॉ. आंबेडकर यांच्या प्रतिमेला माल्यार्पण करून अभिवादन केले.
या कार्यक्रमाची सुरुवात प्रास्ताविकेच्या वाचनानी झाली. वाचन

प्रा. चेतन ठवरे यांनी करून विद्यार्थ्यांना संविधानाची शपथ दिली. भारतीय संविधान व मुलभूत अधिकार यावर प्रा. राजेश चालकवार यांचे बीज भाषण झाले. त्यांनी संविधानाचे मुलभूत अधिकार व पेसा अंतर्गत दुर्लक्षीत अधिकार यावर मौलिक मार्गदर्शन केले. भारतीय संविधान डॉ. आंबेडकरांनी तयार करून भारताला जागतिक महासत्तेकडे भरारी घेण्यासाठी वाट मोकळी करून दिली आहे. या संविधानाचा योग्य वापर झाला तर जगाच्या पाठीवर भारत प्रबळ राष्ट्र व विकसित देश म्हणून ओळखला जाईल असे मत प्राचार्य डॉ. कांबळे व बनसोड यांनी यावेळी व्यक्त केले.
कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक प्रा. जावेद मालिक परवेज यांनी तर संचालन प्रा. मंजुषा कापसे यांनी केले आभार प्रा. किशोर दुर्गे यांनी ।नले. कार्यक्रमाला प्रा. मंजुषा कापसे, प्रा. गणेश जोत, प्रा. राजेश घोडेस्वार, प्रा. हेमंत बागडे, महेश देवघरे, प्रा. अम्रीता चावला, प्रा. निधी गुप्ता, प्रा. जाधव, दिपा बिडकर, प्रा. संजय रामटेके, प्रवीण पाटील, हर्षा गाणार, मनोज उगले आदि सह मोठ्या संख्येने विद्यार्थीगण हजर होते. महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागातील विद्यार्थ्यांनी संविधान रॅली कळमेश्वरच्या मुख्य मार्गावरून काढून संविधानाचे महत्व सांगणारे फलक उंचावून नागरिकांना माहिती दिली.

समता सैनिक दल

नागपूर : भारतीय संविधान हिरक महोत्सव वर्ष निमित्त संविधान चौक येथील विश्वविभुषण महासरसेनानायक बिल्डर ऑफ इंडिया डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुतळ्याला समता सैनिक दल तर्फे अभिवादन केले. यावेळी संविधान प्रास्थाविकाचे वाचन केले त्यावेळी विदर्भ जी.ओ.सी राजकुमार वंजारी, जिल्हा जीओसी प्रमोद खांडेकर, नागपूर डिव्हिजन वरिष्ठ अधिकारी जयंता सहारे, वरिष्ठ महिला अधिकारी इंदु थुल यांच्या प्रमुख उपस्थितीत संविधान दिन निमित्त मार्गदर्शन करण्यात आले. यावेळी समता सैनिक दलचे वरिष्ठ अधिकारी सुरेंद्र चव्हाण, नरहरी मोटघरे, रुपेश थुल, चंद्रभान भोवते, प्रतिभा खेडकर, अरविंद नंदेश्वर, महावीर मेश्राम, वर्षा मेश्राम, रमेश ढवळेम, संघपाल चंदनखेडे, शांता कांबळे, लक्ष्मी मानकर, रेखा बागडे, चंद्रकला चोरपगार, जासूदा मेश्राम, अर्चना मेश्राम, सह दलाचे अधिकारी व सैनिक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

प्रबुद्ध विद्यालय वकील पेठ

नागपूर : 75 व्या संविधान दिनाच्या निमित्ताने प्रबुद्ध विद्यालय वकील पेठ येथे भारतीय घटनेचे शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमेला अभिवादन तसेच सामुहिक प्रस्तावनेचे वाचन करण्यात आले. वर्ग 9 ची विद्यार्थिनी गौरी रामटेके हिने संविधानवर भाषण दिले. मुख्याध्यापक संजय सायरे यांनी संविधान कविता सादर केली तर वरिष्ठ लिपिक बिस्मार्क भिवगडे यांनी गीत सादर केले. संजय तुमडाम, अभिजित लिचडे, गणेश चित्रकार यांनी नागपूर महानगरपालिका हनुमान नगर झोन तर्फे संविधान उद्देशिकेची फोटो फ्रेम भेट दिली. यावेळी सामाजिक कार्यकर्ते राजन गोंडाने, सुनील शेंडे, विद्यार्थी समिक्षा मसराम उपस्थित होते.

रमाई बुद्ध विहार श्रीनगर

नागपूर : रमाई बुद्ध विहार श्रीनगर नागपूर येथे संविधान दिवस उल्हासात साजरा केला. कार्यक्रमाचे पाहुणे वक्ते आशिष फुलझेले यांचे हस्ते तथागत बुद्ध आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमेला माल्यार्पण, दिप प्रज्वलन केले. सामुहिक वंदना व संविधान प्रास्ताविकेचे वाचन केले. अध्यक्ष आदिनाथ शामकुवर, नागेश बुरबुरे, दिपाली वाघमारे यांनी पुष्पगुच्छ आणि ग्रंथ भेट देउन आशिष फुलझेले यांचे स्वागत केले. संविधान आर्टीकल 21, शिक्षण, RTE, शासनाची खावटी योजना, आयुष्यमान भारत, भांडवलदारी, शिक्षणाचे खाजगीकरण, आरोग्य इ. चे खाजगीकरण, संविधानात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी तरतुद करुनही संविधानाची पायमल्ली शासन कसे करीत आहे यावर त्यांनी आपल्या भाषणातून प्रकाश टाकला. ए. टी. मेश्राम यांनी संविधानावर कविता ऐकविली. सहकार्य पुष्प सज्जा, स्वच्छता, इ. कामात आदिनाथ शामकुवर, नरेंद्र ढोरे, विनोद पानतावणे, रुपचंद नगराळे, फुलचंद गजघाटे, दिपाली वाघमारे यांचे मोलाचे सहकार्य लाभले. आशिष फुलझेले यांनी आनंद व्यक्त केला. संचालन सचिव दिलीप कुमार लेहगावकर यांचे होते. पुष्पा कांबळे यांनी आभार प्रदर्शन केले. धम्म पालन गाथेनंतर कार्यक्रमाची सांगता झाली.

बरिएमं

नागपूर : संविधान दिनानिमित्त बहुजन - रिपब्लिकन एकता मंचतर्फे त्रिशरण चौक, रामेश्वरी रोड, नागपूर येथील महामानव डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुतळ्याला बहुजन-रिपब्लिकन एकता मंचच्या शहराध्यक्ष माजी नगरसेविका वंदना भगत यांच्या हस्ते माल्यार्पण करून अभिवादन करण्यात आले. यावेळी नंदा गोडघाटे, विशाखा कांबळे, रेखा बहादुरे, पंचशीला पवार, साधना पाटील, कल्पना ढाकणे, प्रतिभा चिकाटे, सुनीता पाटील, अर्चना मानकर, प्रमिला नाईक, सत्यभामा गवळी, नर्मदा मेश्राम, विजय गोडघाटे, कुणाल नाईक, दुलिचंद गणवीर आदी उपस्थित होते.

भारतीय बौद्ध महासभा व बोधी मित्र फाऊंडेशन, उत्कर्ष बुद्ध विहार

नागपूर : भारतीय बौद्ध महासभा व बोधी मित्र फाऊंडेशन शाखा उत्कर्ष बुद्ध विहार मोठा इंदोरा तर्फे भीम चौक येथील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुतळ्याला शाखेचे अध्यक्ष विजय देशभ्रतार, मिलिंद मेश्राम, प्रवीण वाहने, प्रशांत खोब्रागडे यांनी पुष्पहार घालून अभिवादन करण्यात आले, तसेच संविधान प्रास्ताविकेचे वाचन करण्यात आले. या कार्यक्रमात मनोहर उके, भूपेश कांबळे, संजय मेश्राम, देवानंद पानतावणे, सुरेश मेश्राम, गवळी, गेडाम, रमेश शंभरकर, देशराज मेश्राम, रमेश ढवळे, महिला उपासक चंद्रप्रभा मेश्राम, शालिनी पानतावणे, स्नेहल देशभ्रतार, कल्पना नारनवरे, वैशाली देशभ्रतार, सुधा मेश्राम, कविता मेश्राम इत्यादी उपस्थित होते.

संविधान परिवार नागपूर

नागपूर : विश्वरत्न, भारतीय संविधानाचे शिल्पकार आणि देशाचे भाग्यविधाते परमपूज्य डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुतळ्यासमोर जाटतरोडी येथे संविधान परिवार नागपूरच्या वतीने संविधान अर्पण दिन व संविधान महोत्सव उत्साहात साजरा करण्यात आला.
या कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान भाऊराव कोकणे यांनी भूषविले. तर कार्यक्रमास प्रमुख अतिथी म्हणून बहुजन विचारक व कामगार नेते राजेश निंबाळकर, मुस्लिम समाजाचे नेते जनाब सय्यद मुस्ताक अहमद उस्मान अली, जैन समाजाचे नरेंद्र जैन, गुजराती समाजाचे गोविंद भाई पटेल तसेच संविधान परिवाराचे मार्गदर्शक प्रा. रमेश पिसे व इंजि. भूषण मून यांच्या उपस्थितीत संविधान प्रस्तावना सामूहिकरित्या वाचण्यात आली.
कार्यक्रमात कामगार नेते बहुजन विचारक

राजेश निंबाळकर, सय्यद मुस्ताक, नलिनी करांगळे आणि दिलीप भाऊ खैरवार यांचा शाल, पुष्पगुच्छ व संविधानाची प्रत देऊन सत्कार करण्यात आला. प्रा. रमेश पिसे यांनी संविधान प्रस्तावनेचे वाचन केले. तर संविधान परिवाराचे मुख्य संयोजक प्रा. राहुल मून यांनी कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक केले.
कार्यक्रमाच्या सुरुवातीला विश्वरत्न परमपूज्य डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुतळ्यास पुष्पांजली अर्पण करून मानवंदना देण्यात आली. कार्यक्रमाचे आभार प्रदर्शन सुरेश तामगाडगे यांनी केले.
कार्यक्रमास मोठ्या संख्येने कार्यकर्त्यांची उपस्थिती होती. त्यामध्ये विशेषतः भाऊराव कोकणे, जितेंद्र जिभे, इंजि. भूषण मून, सुरेश गाणर, किशोर राहाटे, राजेश साखरकर, दिलीप खैरवार, कुवर मोहलिया, राजेंद्र ढवळे, मच्छिंद्र साळवे, मुकुंदा दूध मोगरे, नरेश खडसे, सतीश माटे, प्रदीप नारायणे, राजू चव्हाण, दिनेश ढाकणे, प्रशांत ढाकणे, प्रमोद मून, किरण सातपुते, महेंद्र बोरकर, दिलीप वनकर, वैभव कांबळे, विकास पाटील, प्रमोद घोटेकर, सिद्धार्थ थूल, अनिल लोहकरे, दिनेश वाघमारे, ईश्वर रामटेके, प्रवीण नारायणे इत्यादी कार्यकर्त्यांचा उत्स्फूर्त सहभाग होता.

बार्टी, पुणे

पुणे : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर संशोधन व प्रशिक्षण संस्था (बार्टी) आणि सहायक आयुक्त समाजकल्याण पुण्यातील संविधान प्रेमी नागरिक यांच्या संयुक्त विद्यमाने संविधान दिनानिमित्त 'वॉक फॉर संविधान' रॅली आयोजित करण्यात आली. या रॅलीचे उद्घाटन विभागीय आयुक्त डॉ. चंद्रकांत पुलकुंडवार यांच्या हस्ते झाले. यावेळी बार्टीचे महासंचालक सुनील वारे, यशदाचे उप महासंचालक डॉ. मल्लिनाथ कलशेट्टी, बार्टीचे निबंधक विशाल लोंढे, बार्टीचे विभागप्रमुख डॉ. बबन जोगदंड यांची प्रमुख उपस्थिती होती.

यावेळी सुनिल वारे, डॉ. मल्लिनाथ कलशेट्टी, मारोती बोरकर, अनिल कारंडे, वृषाली शिंदे,शुभांगी पाटील, विशाल लोंढे, राधाकिशन देवढे, डॉ. बबन जोगदंड यांच्यासह विविध संघटनेचे पदाधिकारी, विविध विद्यालय, महाविद्यालयाचे विद्यार्थी, महार रेजिमेंटचे माजी सैनिक नागरिक उपस्थित होते. यावेळी महामानव भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि भारतीय संविधानाच्या प्रास्तविकेच्या प्रतिमेस डॉ. पुलकुंडवार, वारे यांच्या हस्ते पुष्पहार अर्पण करुन अभिवादन करण्यात आले. रॅलीमध्ये महापुरुषाच्या वेशभूषेत शालेय विद्यार्थी सहभागी झाले होते. ढोल ताशाच्या गजरामध्ये व लेझीम पथकाच्या निनादांमध्ये ही रॅली काढण्यात आली.'वॉक फॉर संविधान' रॅलीला भिडेवाडा येथून सुरुवात झाली आणि ती पुढे लाल महाल-दारुवाला पुल-फडके हौद-15 ऑगस्ट चौक-जुनी जिल्हा परिषद यामार्गे मार्गक्रमणकरीत पुणे स्टेशन परिसरातील महामानव भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुतळ्यास पुष्पहार अर्पण करून अभिवादन करण्यात आले आणि संविधान प्रास्ताविकेचे वाचन विशाल लोंढे यांनी केले. या रॅलीचे आभार सतीश गायकवाड यांनी मानले.

बहुजन सौरभ प्रकाशक, संपादक, मालक, मुद्रक सिध्दार्थ जीवन कांबळे यांनी देश प्रेस पब्लिकेशन, E-30/2, इंडस्ट्रीयल एरिया, सोनेगाव (सीम), हिंगणा, एम.आय.डी.सी., नागपूर - 440016 येथे मुद्रित केले व 9/2, स्वराज कॉलनी, मेडिकल कॉलेजच्या मागे, नागपूर-440027, येथे प्रकाशित केले. RNI No. MAHMAR 2020/84035 Printed, Owner by Siddharth Jiwan Kamble, Publisched at 9/2 Swaraj Colony, Behind Medical College, Nagpur 440027, Printed at M/S Desh Publication, E-30/2, Industrial Area, Sonegaon (SEEM), Hingna, MIDC, Nagpur-440016, Editor Siddharth Jiwan Kamble Email: bahujansaurabh@gmail.com Mobile: 9422860648